

MARQUIS LOUIS SAUVEUR DE VILLENEUVE'NİN İSTANBUL ELÇİLİĞİ VE FAALİYETLERİ

(1728-1741)

ISTANBUL EMBASSY AND ACTIVITIES OF MARQUIS
LOUIS SAUVEUR DE VILLENEUVE

(1728-1741)

Uğur KURTARAN*

Makale Bilgisi

Başvuru: 02.04.2021

Kabul: 10.03.2022

Article Info

Received: Apr,02, 2021

Accepted: Mar, 10, 2022

Öz

Elçilik faaliyetleri devletlerarası ilişkilerin yürütülmesi ve geliştirilmesindeki önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Nitekim bu tür faaliyetler iki devlet hükümdarını temsil ettiğinden dolayı diplomatik misyonlarının yanı sıra siyasi içerikler de taşımaktadır. Bu noktada iki devlet arasındaki ilişkilerin bilinmesi ve doğru tespit edilmesinde karşılıklı elçilik faaliyetlerinin önemi oldukça fazladır. Çalışmada XVIII. yüzyıl Osmanlı-Fransa ilişkilerinin gelişiminde Fransız elçisi Marquis Louis Sauveur de Villeneuve (1675-1745)'nin etkisi üzerinde durulmuştur. Elçinin 1728-1741 tarihleri arasındaki diplomatik faaliyetleri iki ülke arasında XVIII. yüzyılın başlarında bozulan dostça münasebetleri geri getirdiği gibi, 1740 yılında Fransa'ya yeni bir kapitülasyon verilmesini sağlamıştır. Bu noktada çalışmada Fransız elçisinin görevde kaldığı süredeki faaliyetleri ve iki devlet arasındaki ilişkilerin gelişimindeki etkilerinin tespiti amaçlanmaktadır. Yine araştırmada İstanbul'a gelen yabancı bir elçinin ihtiyaçlarının nasıl karşılandığı ile bu konuda Babiâli'de uygulanan diplomatik uygulamaların neler olduğu sorularına cevap verilmiştir. Çalışmanın sonunda elde edilen bulgularda Marquis Louis Sauveur de Villeneuve'nin 1728-1741 yılları arasındaki elçilik faaliyetlerinde oldukça başarılı olduğu ve buna bağlı olarak görevde kaldığı süre boyunca Osmanlı yönetimince çok iyi bir şekilde ağırlandığı tespit edilmiştir. Döneme ait bu tespitler için arşiv vesikaları, kronikler ile diğer araştırma ve inceleme eserlerinden istifade edilmiştir.

* Doç. Dr. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü-e-mail: ugurkurtaran@gmail.com, Karaman, Türkiye.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Fransa, Villeneuve, Elçi, Diplomasi.

Abstract

Embassy activities are among the important elements in the conduct and development of interstate relations. Indeed, since such activities represent the two-state rulers, they have political content as well as diplomatic missions. At this point, mutual embassy activities are very important in knowing and determining the relations between the two states. The influence of French ambassador Marquis Louis Sauveur de Villeneuve (1675-1745) was emphasized in the development of Ottoman-French relations in the 18th century. Diplomatic activities of the apostle (1728-1741) between the two countries XVIII. Just as it restored the friendly relations that deteriorated at the beginning of the century, it provided a new capitulation to France in 1740. At this point, this study aims to determine the activities of the French ambassador while he was in office and the effects on the development of the relations between the two states. Again in the research, the questions of the needs of a foreign ambassador who came to Istanbul were answered and what the diplomatic practices applied in Babıâli on this matter were answered. In the findings obtained at the end of the study, it was determined that Marquis Louis Sauveur de Villeneuve (1728-1741) was very successful in the embassy activities and was welcomed very well by the Ottoman administration during his stay. Archive documents, chronicles, and other research and investigation works have been used for these determinations.

Keywords: Ottoman, France, Villeneuve, Ambassador, Diplomacy.

Giriş

Kısa şekliyle “devletlerarası ilişkileri yürütme işi ya da sanatı”¹ olarak isimlendirilen diplomasi kavramı, daha genel anlamda “devleti tarafından kendisine diploma (credential) verilen yüksek dereceli memurun (diplomat) dış işlerinde yapmakla mükellef olduğu vazife, iş” şeklinde tanımlanmaktadır². Bu noktada devletler arasındaki diplomatik ilişkilerin düzenlenmesi ve yürütülmesinde elçilerin oldukça önemli misyonları vardır. Nitekim “halk, ülke, devlet” anlamlarına gelen Türkçe el (il) kelimesinden türetilen elçi kelimesi³, bir devleti başka bir devlet nezdinde diplomatik teamüller ve belirli kurallar çerçevesinde geçici veya daimî bir surette temsil

¹ Ali İbrahim Savaş, *Osmanlı Diplomasisi*, 3 F Yayınları, İstanbul 2007, s. 9.

²Uğur Kurtaran, “Sultan Birinci Mahmud’un Rusya’ya Verdiği 1739 Tarihli Ahidnamenin Diplomatik Açısından Tahlili”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, S. XXIX/1, 2014, s. 214

³ Mevedud Mansuroğlu, “Elçi”, *İA. C. IV*, MEB. Yayınları, İstanbul1988, s. 231; Mehmet İşşirli, “Elçi”, *DİA. C. XI*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1995, s. 3.

eden resmi devlet görevlilerine (diplomat) verilen isimdir⁴. Tarihin ilk dönemlerinden beri mevcut olan elçilik kurumu, zaman içerisinde sağlam bir gelenek haline gelerek devletlerarası ilişkileri yürütmeye hukukî bir statü kazanmıştır⁵. Tarihin gördüğü en önemli imparatorluklardan birisi olan Osmanlı Devleti de uzun süren siyasi ömründe birçok devlet ile diplomatik münasebetlerde bulunmuştur. Bu çerçevede devletin kuruluşundan itibaren diğer devletlerle olan siyasi münasebetlerini devam ettirmek ve geliştirmek amacıyla elçilik kurumu kullanılmıştır⁶. Bunun yanı sıra Osmanlı Devleti'nin diğer devletlerle olan siyasi ve askeri münasebetlerine bağlı olarak Batılı devletler tarafından Osmanlı payitahtına çok sayıda daimî ve geçici surette temsilci gönderilmiştir⁷. Nitekim Avrupalı devletler XV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren İstanbul'da daimî elçiler bulundurmaya suretiyle Osmanlı Devleti ile olan münasebetlerini canlı tutmak istemişlerdir⁸. İşte bu devletlerden biri olan Fransa ile Osmanlı Devleti arasındaki diplomatik münasebetlerin başlangıcı XVI. yüzyıla kadar gitmektedir. 1536 yılında Kanuni Sultan Süleyman tarafından Fransa'ya verilen imtiyazlar⁹ ile iki devlet arasındaki siyasi ve diplomatik ilişkiler resmen başlamıştır¹⁰. Nitekim Fransa, Osmanlı Devleti'nin özellikle XVIII. yüzyıla kadar Avrupa'daki en önemli dostu ve müttefikidir. Fransa'nın Osmanlı nezdindeki bu önemi Osmanlı-Fransız ilişkilerinin tarihsel gelişimi ile ilgili çok sayıda çalışmanın yapılmasına zemin hazırlamıştır¹¹. Bunlar

⁴ İbrahim Yıldırım, *Osmanlı Devleti'nde Elçi Kabulleri*, Kitap Yayınları, İstanbul 2014, s. 27; Uğur Kurtaran, "Karlofça Antlaşması'ndan Sonra İstanbul'a Gelen Yabancı Elçilerin Ağırlanması Ve Yapılan Harcamalar", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 37/S. 63, s. 2018, s. 331.

⁵ İpşirli, "a.g.m.", s. 3.

⁶ Tahir Sevinç, "Osmanlı-Fransız İlişkileri Ve Mehmet Said Paşa'nın Paris Sefareti (1739-1742)", *SDÜ. Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 28, 2013, s.117.

⁷ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, TTK. Yayınları, Ankara 1988, s. 274; Osmanlı Devleti'nde ilk olarak Venedikliler tarafından 1454 yılında başlatılan İstanbul'da daimî surette bir temsilci bulundurma faaliyeti, ardından 1497 Rusya; 1525 Fransa; 1528 Avusturya; 1583 İngiltere 1612'de Felemenk (Hollanda) tarafından devam ettirilmiştir, Faik Reşit Unat, *Osmanlı Sefirleri ve Sefaretnameleri* (Yay. Haz. Bekir Sıtkı Baykal), TTK. Yayınları Ankara 1987, s. 14.

⁸ Mehmet Alaaddin Yalçınkaya, "Bir Avrupa Diploması Merkezi Olarak İstanbul 1792-1798 Dönemi İngiliz Kaynaklarına Göre", *Osmanlı*, C. I, (ed. Güler Eren), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s. 662-663.

⁹ Ayrıntılı bilgi için bk. Halil İnalçık, "İmtiyazat", *DİA*. C. 22, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2000, s. 245-252.

¹⁰ İsmail Soysal, "Türk-Fransız İlişkileri", *DİA*. C. 13, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1996, s. 181.

¹¹ Osmanlı-Fransa ilişkileri ile ilgili başlıca çalışmalar için bk. Virginia Aksan, "Ottoman-French Relations 1739-1768", (ed. Sinan Kuneralp), *Studies on Ottoman Diplomatic History*, 1, ISIS, İstanbul 1987, pp. 41-58; Tahsin Fındık, "Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı-Fransız

daha ziyade iki devlet arasındaki siyasi ve askeri münasebetler üzerinde yoğunlaşırken, yine iki ülke arasındaki diplomatik faaliyetlerin gelişiminde rol oynayan elçilik faaliyetleri ile ilgili de önemli çalışmalar yapılmıştır¹².

İlişkileri (1550-1600)", İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul 1997; Abdurrahman Çaycı, *Büyük Sahra'da Türk-Fransız Rekabeti (1858-1911)*, TTK. Yayınları, Ankara 1995; Faruk Bilici, "XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Türk-Fransız İlişkileri, Gizli Harpten Objektif İttifaka", *Osmanlı*, C. I, (ed. Güler Eren), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2001, s.480-492; Aynı Müellif, *XIV. Louis ve İstanbul'u Fetih Projesi*, TTK. Yayınları, Ankara 2004; İsmail Soysal, "Tarihsel Açından Bakıldığında Türkiye'nin Fransa ile Menfaatlerinin Birbirini Tamamlayıcı Niteliği", *Belleten*, LIV (209), 1990, 463-492; Eşref Hilmi Açık, "Geçmişten Günümüze Osmanlı-Fransa İlişkileri ve Geliştirilebilecek Stratejiler", Gebze İleri Teknoloji Enstitüsü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Yüksek Lisans Tezi*, Gebze 2007; Şerife Yorulmaz, "Osmanlı-Fransız İlişkileri Çerçevesinde Osmanlı Topraklarında Açılan Fransız Kültür Kurumları ve Bunların Meşruiyet Kazanması (19. Yüzyıl-20 Yüzyıl Başları)", *OTAM*, 11, 2010, s. 698-768; Nergiz Şahin, "34-2/11 Numaralı Düvel-i Enebiye Defterine Göre H. 1155-1169 Yılları Arasında Osmanlı Fransız Ticari İlişkileri", Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, Çorum 2019.

¹² Osmanlı Devleti ile Fransa arasındaki diplomatik faaliyetler ve elçilikler ile ilgili başlıca çalışmalar için bk. İsmail Soysal, "Türk-Fransız Diploması Münasebetlerinin İlk Devresi", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S. III, (1951-52'den ayrı basım), İstanbul 1953, s. 63-94; *Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi Sefaretnamesi*, (Haz. Abdullah Uçman), Tercüman 1001 Temel Eser, Ocak 1975; Azmi Süslü, "Osmanlı-Fransız Diplomatik İlişkileri 1798-1807", *Belleten*, C. XLVII, S. 185, Yıl: 1983 Ocak, s. 259-279; Mehmet Ali Demirbağ, "XVIII. Yüzyılda Fransız Elçisi De Vergennes'in Osmanlı İmparatorluğu Hakkındaki Raporları", Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Yüksek Lisans Tezi*, İzmir 1987; İsmail Soysal, *Fransız İhtilali ve Türk-Fransız Diploması Münasebetleri (1789-1802)*, TTK. Yayınları, Ankara 1999; Aysin Şişman, "1702-1708 Tarihleri Arasında Türk Fransız İlişkilerinde Konsolos Arzları ve Bunlara Ait Hükümler", Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Yüksek Lisans Tezi*, Balıkesir 1995; Aynı Müellif, "1702-1708 Tarihleri Arasında Türk Fransız İlişkilerinde Konsolos Arzları ve Bunlara Ait Hükümler", *Belleten*, LXIII/237, Ankara 1999, s. 509-557; "Osmanlı-Fransız İlişkileri 1740-1789 (Konsolos Arzlarına Göre)", Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Doktora Tezi*, Afyonkarahisar 2011; Gilles Vengstegn, *İlk Osmanlı Sefiri 28 Mehmet Çelebi'nin Fransa Anıları: Kâfirlerin Cenneti*, (çev. Murat Aykaç Erginöz), Ark Yayınları, İstanbul 2002; Ayşegül Çıtlak, "XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Osmanlı-Fransız İlişkileri Müteferrika Süleyman Ağa'nın Fransa Elçiliği (1669-1709)", Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, *Yüksek Lisans Tezi*, Trabzon 2005; Sıdika Eser, "Vergenes Charler Gravier Kont'un 1767 Tarihli Raporları Çerçevesinde XVIII. Yüzyıl Denge Politikası Ve Osmanlı Fransız İlişkileri", Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Yüksek Lisans Tezi*, Manisa 2007; Bekir Günay, *Paris'te Bir Osmanlı, Seyyid Abdurrahim Muhib Efendi'nin Paris Sefirliği ve Büyük Sefaretnamesi*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2009; Nihat Karaer, "Paris'te İlk İkâmet Elçiliğimiz Kuruluncaya Kadar (1797) Osmanlı-Fransız Diploması İlişkilerinin Genel Seyri", *OTAM*, 28/Güz 2010, s. 353-378; Eyyub Şimşek, "Osmanlı-Fransız Diplomatik İlişkileri ve Kırım Savaşı (1853-1856)", Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Doktora Tezi*, Trabzon 2013; Eray Akçay, "İBB Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet, Nr. O. 34'te Kayıtlı Fransa'nın İstanbul Elçisi Marquis de Bonnac'ın Osmanlı Bürokrasisi İle Yazışmalarını İhtiva Eden Bir Mecmua

Nitekim XVI. yüzyılda temelleri atılan Osmanlı-Fransa münasebetlerinde kurulan dostça münasebetlerin devam etmesinde taraflar arasında gidip gelen elçilerin büyük katkısı olmuştur. İşte iki ülke arasındaki münasebetlerin gelişiminde önemli rol oynayan elçilerden biri de Marquis Louis Sauveur de Villeneuve¹³'dir. Fransız elçisinin Osmanlı payitahtında kaldığı süre boyunca takip ettiği politikalar, iki devlet arasındaki barış ve dostluk sürecini yeni boyutlara taşıdı. Özellikle elçinin 1736-1739 Osmanlı-Rus ve Avusturya savaşında üstlendiği arabuluculuk rolü, Osmanlı Devleti'ne 1739 yılında Belgrad Antlaşması gibi tarihinin son kazançlı barışını imzalattı. Yine bunun karşılığında 1740 yılında Fransa'nın Osmanlı Devleti'nden aldığı kapitülasyonlar, Fransa'yı Osmanlı nezdinde en itibarlı devlet haline getirdi. Bu noktada tüm bu gelişmelerin başrolündeki isim olan Villeneuve'nin Babiâli'deki 13 yılını (1728-1741) incelemek önemli hale gelmektedir. Nitekim bu sayede devletlerarası ilişkilerin gelişiminde elçilerin rolünü ortaya koymak mümkün hale gelecektir. Ele alınan konu ile ilgili mevcut literatürde önemli eserler bulunmaktadır¹⁴. Bu noktada çalışmada mevcut araştırmalardan istifade edilmekle birlikte, Villeneuve'nin İstanbul elçiliğine farklı bir bakış açısı geliştirilmek suretiyle bir problematik oluşturulmuştur. Çalışmada Babiâli'nin genel elçi kabulleri teamülleri çerçevesinde İstanbul'a gelen yabancı bir elçiye uygulanan kaideler ile onlar için yapılan harcama ve muamelelerin detaylarını da bulmak mümkündür.

(1716-1724)", Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul 2014; Mustafa Daş, *İstanbul'da Fransız Elçiliği Marki de Bonnac'ın Tarihi Hatırat ve Belgeleri*, (çev. Ali Şevket Bizer), TTK. Yayınları, Ankara 2017; Nağihan Okutucu, "İstanbul'da Fransız ve İngiliz Elçilerinin Rekabeti Ve Osmanlı-Fransa-İngiltere Münasebeti 1604-1610", Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, Çanakkale 2018; Ali Safa Kartal, "Jean De La Forest'in Büyükelçilik Döneminde Fransa-Osmanlı Siyasi ve İktisadi Münasebetleri (E.Charriere Eseri Çerçevesinde)", Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul 2018; Cansu Acar, "Ahmed Azmi Efendi'nin H. 1205/M. 1790-91 Tarihli Sefaretnamesi ile Seyyid Mehmed Vahid Efendi'nin H. 1221/M. 1806-07 Tarihli Sefaretnamesinin Karşılaştırması ve Değerlendirilmesi", Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, Nevşehir 2019.

¹³ 1728-1741 yılları arasında Osmanlı Devleti'nde görev yapan Fransız büyükelçisi olan Villeneuve, 6 Ağustos 1675 yılında Aix-en-Provence'de doğdu. Osmanlı Devleti ile Avusturya ve Rusya arasında 1739 Belgrad Antlaşması'nın imzalanmasını sağladı. 1741 yılında elçilik görevi bittikten sonra Fransa'da eyalet meclisi üyesi olan Villeneuve, 18 Haziran 1745'te Marsilya'da öldü, https://fr.wikipedia.org/wiki/Louis_Sauveur_de_Villeneuve (25.04.2020).

¹⁴Bk. Albert Vandal, *Une Ambassade Française en Orient sous Louis XV. La Mission du Marquis de Villeneuve 1728-1741*, Paris 1887; Ayrıca elçinin İstanbul elçiliği sırasında tuttuğu raporlarla ilgili kapsamlı bir çalışma için bk. *Les Rapports De Louis-Sauveur Marquis De Villeneuve Ambassadeur Du Roi De France Auprès De La Sublime Porte Ottomane (1728-1741) Tome Premier (1728-1731)*, (ed. Sinan Kunalalp), The Isis Press, 2019.

Genelden özele bir indirgemenin yapılacağı araştırmada 1728-1741 yılları arasında İstanbul'da elçilik görevinde bulunan Villeneuve için Babiâli'de yapılan uygulamaların genel elçi kabullerindeki yerinin tespit edilmesi amaçlanmaktadır.

Yapısal açıdan iki bölümden oluşan araştırmada ilk olarak Villeneuve'nin elçiliğinin başladığı 1728 yılına kadarki Osmanlı-Fransa ilişkilerinin tarihsel seyri hakkında bilgi verilmiştir. Konunun kavramsal çerçevesinin oluşturulması için ele alınan bu bölümün ardından ise ikinci bölümde asıl konumuz olan Villeneuve'nin 1728-1741 tarihleri arasındaki İstanbul elçiliği, faaliyetleri ve elçi için Babiâli'de uygulanan diplomatik teamüllerin ayrıntıları üzerinde durulmuştur.

1.Marquis Louis Sauveur De Villeneuve'nin Elçiliğine Kadar Osmanlı-Fransa Münasebetleri

Osmanlı Devleti ile Fransa arasındaki münasebetlerin başlangıcı Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarına kadar gitmektedir. İki devlet arasındaki ilişkiler Osmanlıların Rumeli'de genişlemeye başlaması ile yoğunlaştı¹⁵. Bu çerçevede Orhan Bey ve Yıldırım Bayezid döneminde Osmanlılara karşı oluşturulan Haçlı Seferlerine katılan¹⁶ Fransa ile yine Cem Sultan (Şehzade) meselesi sebebiyle dostça olmayan gelişmeler yaşandı¹⁷. İki ülke arasındaki dostça ilişkilerin başlangıcı ise Kanuni Sultan Süleyman döneminde meydana geldi. Fransa Kralı François'in 1525 Pavia Savaşı'nda İspanya Kralı Şarlken'e yenilerek esir düşmesi sonrasında annesi Louise de Savoys, Osmanlılardan yardım istedi. Bu amaçla Macar asıllı Comte de Jean Frangipani ilk Fransız elçisi olarak İstanbul'a gönderildi¹⁸. Bu durum üzerine harekete geçen Kanuni Sultan Süleyman, 1526 yılında Mohaç'ta Macar Krallığı'nı yenerek, ortadan kaldırdı¹⁹. Bu olayın ardından Fransa Kralı'nın ülkesine gönderilmesiyle başlayan Osmanlı-Fransız dostluğu çerçevesinde

¹⁵ Selim Hilmi Özkan, "XVII. Yüzyılın Sonlarında Hıristiyan Birliği Projesi ve Osmanlı Fransız İlişkileri", *SDÜ. Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S. 19, Mayıs 2009, s. 61-62.

¹⁶ Nicolae Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, C. I, (çev. Nilüfer Epçeli), (çev. kontrol: Kemal Beydilli), (ed. Erhan Afyoncu), Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2005, s. 326.

¹⁷ Oral Sander, *Siyasi Tarih, İlkçağlardan 1918'e*, İmge Yayınları, İstanbul 2000, s. 323.

¹⁸ De Lamar Jensen, "The Ottoman Turks in Sixteenth Century French Diplomacy", *The Sixteenth Century Journal*, Vol. 16, No. 4 (Winter, 1985), p. 452; İsmail Soysal, "Türk-Fransız Diplomasi Münasebetlerinin İlk Devresi", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S. III/5-6, (1951-52'den ayrı basım), İstanbul 1953, s. 65.

¹⁹ Ali İbrahim Savaş, "Osmanlı Devleti İle Habsburglar Arasındaki Diplomatik İlişkiler", *Türkler*, C. 9, (ed. Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.552; Feridun Emecen, "Süleyman I", *DİA*. C. 38, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2010, s. 64.

1536 yılında Fransa, Osmanlı Devleti'ne ilk daimî elçisini gönderdi²⁰. Bu görevlendirme ile iki ülke arasındaki ilişkiler diplomatik bir zemine oturdu²¹. 18 Şubat 1536'da, I. François adına gelen elçi Jean de La Forest ile Kanuni adına Sadrazam İbrahim Paşa arasında Fransa'ya ticarî imtiyazlar tanıyan bir antlaşma gerçekleştirildi. O tarihe kadar yapılan diğer antlaşmalardan farklı olarak iki taraflı bir özellik taşıyan bu antlaşma ile aynı zamanda Osmanlı-Fransız siyasi ilişkileri resmen başlamış oldu²². Fransa'ya verilen imtiyazlar çeşitli tarihlerde yenilenmek suretiyle iki devlet arasındaki dostça münasebetler devam ettirildi. Bu çerçevede Kanuni döneminde 1553 yılında ve ardından II. Selim döneminde 1569 yılında yenilenen kapitülasyonlar, Fransız elçi Jacques de Germigny'in gayretleri ile 1581 yılında tekrar yenilendi²³. Yine yüzyılın sonlarında Breues senyörü François Savary'nin elçiliği sırasında 1597'de taraflar arasındaki kapitülasyonlar bir kez daha yenilendi. Ardından 1604'te Osmanlı Devleti ile Fransa arasında yeni bir antlaşma imzalandı²⁴.

Bu şekilde XVII. yüzyıla gelinen Osmanlı-Fransa ilişkilerinde Fransa'ya verilen beşinci kapitülasyonda Fransa'ya Katolikleri himaye hakkı ile Cezayir korsanlarını cezalandırma hakkı tanındı²⁵. Aynı zamanda 1604 kapitülasyonları, Fransa'ya bandıra hakkıyla Hıristiyanların ve Kutsal yerlerin korunması haklarını da verdi²⁶. XVII. yüzyılın ortalarından itibaren güçlenen Fransa, Osmanlı Devleti ile olan dostça münasebetlerini bir tarafa koymak suretiyle, Batı'da Osmanlılara karşı oluşturulan ittifaklara (1664) dâhil oldu²⁷. Bu durum karşısında Babıâli'nin Fransa'ya verdiği kapitülasyonları askıya alması ile zor durumda kalan Fransa ile ilişkilerin yeniden düzenlenmesi için 1669'da Paris'e bir elçi gönderildi. Bu şekilde düzelen iki devlet ilişkilerinde 1673 yılında 5. kapitülasyon antlaşması

²⁰ Ayşin Şişman, "1702-1708 Tarihleri Arasında Türk Fransız İlişkilerinde Konsolos Arzları ve Bunlara Ait Hükümler", *Belleten*, LXIII/237, Ankara 1999, s. 509.

²¹ Ayşin Şişman, "Osmanlı-Fransız İlişkileri 1740-1789 (Konsolos Arzlarına Göre)", Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Doktora Tezi*, Afyonkarahisar 2011, s. 2.

²² Soysal, "a.g.m.", s. 181.

²³ Nermin Genç, "Fransa Ahkâm Defteri (1634-1666)", Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul 2014, s.37.

²⁴ Eyyub Şimşek, "Osmanlı-Fransız Diplomatik İlişkileri ve Kırım Savaşı (1853-1856)", Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Basılmamış Doktora Tezi*, Trabzon 2013, s.21; Soysal, "Türk-Fransız İlişkileri", s. 182.

²⁵ Gündüz Akıncı, *Türk-Fransız Kültür İlişkileri (1071-1859)*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 1973, s. 78.

²⁶ Azmi Süslü, "Osmanlı-Fransız Diplomatik İlişkileri 1798-1807", *Belleten*, C. XLVII, S. 185, Yıl: 1983 Ocak, s. 259; s. 9.

²⁷ Hasan Şahin, "Doğu Sorunu Çerçevesinde Osmanlı-Fransız İlişkileri (Başlangıcından Paris Barışına (1856))", *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 40, Erzurum 2009, s. 283.

yapılmak suretiyle Fransa'ya geniş imtiyazlar verildi²⁸. Yine Marquis de Notiel (1670-1679)'in elçiliğinin ardından göreve getirilen Comte de Guilleragues döneminde imzalanan 10 Kasım 1679 tarihli antlaşma ile Fransa'nın imtiyazları arttırıldı. İlgili tarihlerdeki Fransız elçisi, Pierre de Girardin'in 1689'da ölümünden sonra önce Marquis de Châteauneuf (1689-1699) onun ardından da Charles Comte de Ferriol (1699-1711) İstanbul'a elçi olarak gönderildi²⁹. Ferriol, Fransa Kralı XIV. Louis'in politikasına bağlı olarak Osmanlı ülkesindeki Katolikleri, Macarların Protestan asilerini ve Cizvitleri destekledi³⁰.

Görüldüğü üzere XVII. yüzyıla kadar Fransa daha çok ve daha düzenli bir şekilde elçiler görevlendirirken, Osmanlı Devleti daha az sayıda ve geçici görevlerle Paris'e elçi gönderdi. Bu çerçevede ilk olarak 1618 yılında Sultan II. Osman'ın cülusunu bildirmek amacıyla Hüseyin Çavuş Paris'e gönderildi. Ardından IV. Mehmed tarafından 1669 yılında Müteferrika Süleyman Ağa Fransa'ya gönderildi³¹.

XVIII. yüzyıla gelindiğinde ise Fransa'da güçlü bir monarşik sistem hüküm sürüyordu³². İlgili tarihlerde 1699 Karlofça Antlaşması'yla dış politika ve diplomasisinde büyük bir dönüşüm yaşayan Osmanlı Devleti'nde Fransa'ya verilen imtiyazlar da genişletildi. Bu çerçevede 1716'da İstanbul'a gelen Fransız elçisi Marquis de Bonnac, Kudüs'teki Saint Sepulcre Kilisesi'nin tamiri imtiyazını elde etti. Hristiyan dünyasında çok önemli olan bu imtiyazın Fransız Hükümeti'ne bildirilmesi için Yirmisekiz Mehmed Çelebi 1720'de siyasi bir görevle Fransa'ya giden ilk elçi olarak Paris'e gönderildi. 1721 yılında XV. Louis (1710-1774) ile görüşen Osmanlı elçisi, Fransa'nın askeri desteğini sağlayamamakla birlikte, Avrupa'daki gelişmeler hakkında hazırladığı raporu Osmanlı Devleti'nde oldukça etkili oldu. İlgili tarihlerde Osmanlı Devleti ile Fransa'nın arası bir hayli iyi olup, Osmanlı devlet adamları Fransa'dan "kadim dost" diye bahsediyorlardı³³.

²⁸ Şimşek, *a.g.t.*, s. 21; Uğur Kurtaran, *Sultan Birinci Mahmud (1730-1754)*, Altınordu Yayınları, Ankara 2018, s. 474.

²⁹ BOA. A. DVNS. NMH. d. nr. 5, s. 474-475; Şişman, *a.g.t.*, s. 10.

³⁰ Baron Joseph Von Hammer Purgstall, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C. 7, (Yay. Haz. Mümin Çevik), Milliyet Yayınları, İstanbul 2010, s. 1957.

³¹ Şişman, *a.g.t.*, s. 11; Bk. Ayşegül Çıtlak, "XVII. Yüzyılın İkinci Yarısında Osmanlı-Fransız İlişkileri Müteferrika Süleyman Ağa'nın Fransa Elçiliği (1669-1709)", Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, *Yüksek Lisans Tezi*, Trabzon 2005.

³² Azmi Özcan, "Fransa, Tarih", *DİA*. C. 13, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1996, s. 179.

³³ Soysal, "Türk-Fransız İlişkileri", s. 182.

2. Marquis Louis Sauveur de Villeneuve'nin İstanbul Elçiliği ve Faaliyetleri

Görüldüğü üzere XVIII. yüzyılda Fransa'nın Babiâli üzerindeki etkisi oldukça iyi durumdaydı. Bu gelişmelerin yaşanmasında Fransa'nın İstanbul'daki elçilerinin faaliyetleri bir hayli fazladır. Fransa'nın Şark politikasının yönlendiricisi olarak adlandırılan Villeneuve, 5 Aralık 1728 tarihinde İstanbul'a geldi³⁴. Bu şekilde ilki 1536 yılında Jean de La Forest ile başlayan Fransa'nın İstanbul daimî elçiliğinde Villeneuve 34. Fransız elçisi oldu³⁵. Villeneuve'nin 1741 yılına kadar devam eden büyükelçiliği sırasındaki başlıca faaliyetlerini aşağıdaki şekilde bölümlere ayırmak mümkündür:

2.1. Marquis Louis Sauveur de Villeneuve'nin 1728-1736 Yılları Arasındaki Faaliyetleri

1728 yılında İstanbul'a gönderilen Villeneuve'nin başlıca geliş amacı, Kardinal Fleury³⁶ tarafından Fransızlara verilen dinî ve ticarî ayrıcalıkların yeniden kazandırmak ve bu dönemde yaşanan Osmanlı-Rus çatışmasından yararlanarak Fransa'nın gittikçe azalan önemini arttırmaktır. İstanbul'a gelen Villeneuve, görevinin ilk yıllarında iki ülke arasındaki ilişkileri yeniden eski seviyesine çıkartmak amacıyla Osmanlı hizmetine girmek isteyen Comte De Bonneval³⁷'in bu talebinin kabul edilmesi için dönemin

³⁴ Albert Vandal, *Une Ambassade Française en Orient sous Louis XV. La Mission du Marquis de Villeneuve 1728-1741*, Paris 1887, s. 67-68; Villeneuve'nin İstanbul elçiliğine atanması ile ilgili olarak Hammer'de geçen ifadeler için bk. "*Fransa elçisi paylaşma anlaşmasına aracılık eden Bonnac'ın yerine gelen Vikont Andrezel İstanbul'da öldü. Elçi hayattayken Allien ve Fransa'nın İzmir konsolosu Fontenu tarafından kendisine karşı bir takım dolaplar çevrilmişti. Fransa Hariciye Nazırı Maurepa Türkiye'ye elçi olarak kimi göndermesi gerektiğini tespit edemediğinden Sultan'ın hekimi Yahudi Fonesca'ya gizlice bir mektup yazarak, İzmir konsolosu Fontenu'nun İstanbul'da elçi olarak bulunmasını uygun görüp görmediğini kendisine bildirmesini rica etti. Hekim Yahudi Fonesca, daha yüksek seviyede birinin atanmasının Babiâli'yi memnun edeceğini ve Fransa elçiliğine ihtişam kazandıracığını bildirdiğinden Nazır Maurepa İstanbul'a elçi olarak Marki de Villeneuve'yi gönderdi*", Hammer, a.g.e., s. 2057.

³⁵Baron Joseph Von Hammer Purgstall, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C. 8 (Yay. Haz. Mümin Çevik), Milliyet Yayınları, İstanbul 2010, s. 2803.

³⁶ Fransa tarihinde oldukça etkili bir isim olan Fleury, 1715 yılında XIV. Louis'in ölümünden sonra, onun yerine tahta geçen çocuk yaştaki (5 yaşında) yeni kral XV. Louis zamanında idareyi ele almış ve 1743 yılında vefat etmiştir, Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi (Karlofça Anlaşmasından XVIII. Yüzyılın Sonlarına Kadar)*, C. V, 6. Baskı, TTK. Yayınları, Ankara 1988, s. 236.

³⁷ Osmanlı Devleti'nin hizmetine girdikten sonra ihtida ederek Müslüman olan ve Ahmed Paşa adını alan Bonneval'in asıl adı Cloud Alexander Comte de Bonneval'dir. 14 Temmuz 1675'de Coussae'de doğan Bonneval, İspanya savaşlarında tanınan bir Fransız asilzadesidir. XIV. Louis'in saray nazırıyla arasının açılması üzerine ordudan ihraç edilen Bonneval,

sadrazamı Nevşehirli İbrahim Paşa ile görüştü³⁸. Döneme ait belgelerde Fransız elçisinin 1729 yılında padişah ve sadrazam tarafından huzura kabul edildiği ve bu sırada kendisine 48.000 akçe değerinde iki kıta hilat giydirildiği görülmektedir³⁹. İlgili tarihlerde Fransa İstanbul'daki elçisi aracılığıyla Trablusgarp Ocağı ile bir dostluk antlaşması imzalamıştır. Nitekim bununla ilgili olarak Trablusgarp Ocağı idarecilerine gönderilen bir hükümle ilgili antlaşma için bir temsilci görevlendirilmesi istenirken⁴⁰, antlaşmanın Trablusgarp'ta yapılmadığı takdirde görevlendirilen temsilcinin İstanbul'a gelmesine gerek olmadığı belirtilmiştir⁴¹. Bu şekilde Sultan III. Ahmed'in saltanatının son iki yılında İstanbul'a gelen Fransız elçisinin bu yıllarda devleti ile Osmanlı Devleti arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi için

Fransa'dan kaçarak Avusturya'ya gitti. Avusturya ordularında Osmanlılara karşı başarılı savaşlarda yer aldıktan sonra, giderek güçlenmesinden rahatsız olan Prens Euguen tarafından azledilmek suretiyle mal varlığı müsadere edildi ve hapsedildi. Üç sene kadar hapis kalan Bonneval'a Avusturya'yı terk etmesi şartıyla istediği yere gitmesine izin verildi. Önce Venedik, sonra Bosna'ya giden Bonneval, Avusturya'dan intikam almak düşüncesi ile Osmanlı hizmetine girdi ve Müslüman oldu, Cavid Baysun, "Ahmed Paşa (Humbaracı)", *İA.*, C. I, MEB. Yayınları, İstanbul 1989, s. 199; Abdülkadir Özcan, "Humbaracı Ahmed Paşa", *DİA*. C. XVIII, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2006, s. 551-553; Uğur Demir, *Osmanlı Hizmetinde Bir Mühtedi Humbaracı Ahmed Paşa (1675-1747)*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2015, s. 15-19; Fatih Yeşil, "Bir Fransız Maceraperestin Savaş Ve Diplomasiye Dair Görüşleri: Humbaracı Ahmed Paşa'nın (Kont Alexander Bonneval) Lâyihaları", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 2011, Güz (15), s. 207.

³⁸ Şişman, *a.g.t.*, s. 49.

³⁹ BOA. İE. HR. 9/938 (H. 6 Recep 1141/M. 5 Şubat 1729); Fransız elçisine Osmanlı yönetimi tarafından hilat giydirilmesi mutata bir kaidedir. Nitekim daha ziyade Doğu diplomasisinde görülen hediyeleşme diplomasi teşrifatı içerisinde önemli bir yere sahiptir, Fatma Ünyay Açıkgöz, "XVII. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Hediye Ve Hediyeleşme", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Basılmamış Doktora Tezi*, Ankara 2012, s. 13; Osmanlı Devleti ile yabancı devletlerarasında cülûs tebliği, anlaşma tasdiki ya da dostluğun pekiştirilmesi amacıyla yapılan karşılıklı elçilik faaliyetlerinde yer alan hediyeleşmeler, diplomatik ilişkilerin düzeyini ve işleyişini yansıtan önemli ayrıntılardan birini oluşturmaktadır, Murat Uluskan, "Osmanlı Diplomatik Hediye Geleneğine Bir Örnek: Avusturya İmparatoruna Gönderilen Hediyeler ve Bunların Temini (1665-1669)", *Hediye Kitabı*, (Ed. Emine Gürsoy Naskali-Aylin Koç), İstanbul 2007, s. 72; Örneğin 1664-1665 tarihlerinde Osmanlı ordu hazinesinden yapılan günlük harcamaları gösteren sefer ruznamçesinde 22-28 Eylül tarihleri arasında, iki farklı vesileyle dağıtılan hilatlerden en az iki tanesinin "sulh haberinin" gelmesi dolayısıyla dönemin Habsburg daimî elçisi ve tercümanına verildiği bilinmektedir, Özgür Kolçak, "XVII. Yüzyıl Osmanlı-Habsburg Diplomasi Tarihine Bir Katkı: 1664 Vasvar Antlaşması'nın Tasdik Sürecine Dair Yeni Bulgular", *Divân. Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, 22/43, 2017, s. 39; Benzer şekilde aynı tarihlerde Babiâli'ye gelen Habsburg elçisi Leopold von Talman'a da Osmanlı yönetimi tarafından hilat giydirildi, Raşid Mehmed Efendi-Çelebizade İsmail Âsım Efendi, *Târih-i Râşid ve Zeyli*, C. III, (Haz. Abdülkadir Özcan vd.), İstanbul: Klasik Yayınları, s. 1618.

⁴⁰ BOA. A. DVNS. MHM. nr. 135, s. 248 hk. 1206.

⁴¹ BOA. A. DVNS. MHM. nr. 135, s. 249 hk. 1209.

uğraştığı görülmektedir. Villeneuve'nin elçiliği Sultan I. Mahmud'un saltanat yıllarında da devam etmiştir. Nitekim I. Mahmud'un tahta çıkışını (1730) tebliğ için gönderilen name-i hümayûna⁴² (Sultan II. Osman'ınki gibi) cevaben tebrik için Fransa Kralı'ndan padişaha⁴³ ve sadrazama⁴⁴ gelen mektuplarda elçi Villeneuve'nin de görevinde bırakıldığı ve taraflar arasındaki dostluğun devam edeceği ifade edilmiştir⁴⁵. Fransız Kralı'nın Villeneuve'yi görevinde bırakması, elçinin İstanbul'daki faaliyetlerinden memnun olduğunu göstermektedir. Bu şekilde faaliyetlerine devam eden Fransız elçisinin bu yıllarda Osmanlı dış politikasıyla yakından ilgilendiği ve Babıâli'ye bu minvalde raporlar sunduğu görülmektedir. Nitekim Villeneuve, H. 29 Zilhicce 1145/M. 12 Haziran 1733 tarihinde Babıâli'nin yakından ilgilendiği Lehistan verasetiyle ilgili Osmanlı yönetimini bilgilendirmiştir. Bu çerçevede Fransız elçisinin sunduğu raporda Lehilerin diğer devletlerden ziyade Osmanlı Devleti'nin himayesine girmek istedikleri belirtilmiştir. Yine ilgili raporda Lehistan'da zorla kral değişikliğinin yapılacağı ve yeni gelecek Leh Kralı'nın Rusya ve Avusturya ile işbirliği içerisinde olduğu şeklinde ifadeler yer almaktadır⁴⁶.

2.2.Marquis Louis Sauveur de Villeneuve'nin 1736-1739 Osmanlı-Rusya ve Avusturya Savaşlarındaki Faaliyetleri

XVIII. yüzyıla Karlofça ve İstanbul Antlaşması'nın verdiği ağır kayıplar ile giren Osmanlı Devleti, 1711 Prut'ta Rusya karşısında bir takım telafiler yaparken⁴⁷, 1718 Pasarofça Antlaşması ile Avusturya ve Venedik karşısında yeni kayıplar yaşadı⁴⁸. Aynı zamanda bu antlaşma ile Batı'da 1736 yılına kadar sürecek olan yeni bir barış dönemine girildi. İlgili tarihlerde Osmanlı Devleti, doğuda Nevşehirli Damad İbrahim Paşa'nın başlattığı İran/Safevi

⁴² Bk. "*Françe Padişahına cülus-ı hümayûn-ı müş'ir name-i hümayûn*", BOA. ADVNS. NMH. d. nr. 7, s. 231.

⁴³ Bk. "*Rikâb-ı hümayûn-ı şehriyariye Françe Kralı tarafından gelen namenin tercümesidir*", BOA. ADVNS. NMH. d. nr. 7, s. 251-252.

⁴⁴Bk. "*Devletlü inayetlü sadrazam hazretlerine Françe Padişahu tarafından irsal olunan mektubun tercümesidir*", BOA. ADVNS. NMH. d. nr. 7, s.252-253.

⁴⁵ Bk. "*Rikâb-ı hümayûn-ı şehriyariye Françe Kralı tarafından gelen namenin tercümesidir*", BOA. ADVNS. NMH. d. nr. 7, s. 299.

⁴⁶ Bk. "*Devletlü inayetlü sadrazam hazretlerine Asitane-i saadetde mukim Françe ilçisinden Lehlüye dair gelen kâğıdların tercümesidir*", BOA. HH. nr. 1427/58447 (H. 29 Zilhicce 1145/M. 12 Haziran 1733).

⁴⁷ Bk. Prut seferi ve antlaşması ile ilgili bk. Akdes Nimet Kurat, *Prut Seferi ve Barışı*, AÜDTCF. Tarih Enstitüsü Yayınları, Ankara 1951.

⁴⁸ Bk. BOA. A. DVNS. DVE. d. *Nemçelü Ahidnamesi*, nr. 57/1, s. 55-61; BOA. A. DVNS. DVE. d. *Venedik Ahidname Defteri*, nr. 16/4, s. 99-107; Abdülkadir Özcan, "Pasarofça Antlaşması", *DİA*. C. 34, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2007, s. 177-181.

savaşları ile uğraşırken⁴⁹, 1736 yılında Rusya ve Avusturya'nın Osmanlı'ya karşı ittifakı ve savaş açmasıyla Batı'da yeni bir savaşa girmek zorunda kaldı⁵⁰. Nitekim ilgili tarihler, Batı'da Osmanlı'ya karşı ittifak planlarının devreye konulduğu ve Babiâli'nin yalnızlığa itilmeye çalışıldığı dönemlerdir. Özellikle 1718 Pasarofça Antlaşması'yla Belgrad'ı kaybeden Osmanlı Devleti'ne karşı 1736 yılına kadar karşı faaliyetlerde bulunan imparatorluklar arasında Habsburglar ve Ruslar yer almaktadır. Azak ve Belgrad'ı ellerinde tutmak isteyen iki imparatorluk, zafiyet eğilimleri gösteren Osmanlı Devleti'ne karşı çeşitli ittifak girişimlerinde bulundu. Zira Ruslar için Babiâli'nin Azak'taki hâkimiyetinin devamı ya da Habsburglar için Belgrad'ın tekrar kaybedilme ihtimali, her iki imparatorluğun güney yönündeki genişleme politikalarına büyük bir darbe indirecekti. Bu noktada 1736'da başlayan savaşların temel sebepleri, Osmanlı Devleti ile Rusya arasındaki Balkan hâkimiyetini elde etme mücadelesi, Lehistan Krallığı meselesi, Kafkaslarda Ruslarla yaşanan problemler ve en önemlisi Prens Eugen'in gayretleri ile oluşturulan 1726-1733 yılları arasındaki Rus-Habsburg ittifakıdır. Özellikle Ruslar ile Habsburgların ittifakı Osmanlı Devleti'ni oldukça zor durumda bırakacaktır. Bu savaşta Osmanlı Devleti'nin temel amacı, 1717 yılında Habsburglara teslim etmek zorunda kaldıkları Belgrad Kalesi'ni geri almaktır. Habsburgların başlıca amacı ise Belgrad'ı ellerinde tutarak, hem Prens Eugen'in hatırasına sahip çıkmak, hem de Banat ve Petervaradin'in güvenliğini teminat altına almaktır⁵¹. Rusya'nın Osmanlı aleyhine olan politikalarından rahatsız olan Fransa'nın temel isteği ise Osmanlı Devleti'nin kendi ayakları üzerinde durabilmesidir. Yine ilgili tarihlerde Lehistan'da yaşanan Veraset meselesinden dolayı da Rusya ve Avusturya ile arası iyi olmayan Fransa, bu süreçte Osmanlı Devleti'nin yanında yer aldı. Bu noktada ilgili tarihlerdeki Osmanlı-Fransa yakınlaşmasında devletler arası konjunktörün büyük bir etkisinin olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim ilgili yüzyılda İstanbul, önemli bir diplomatik savaşa sahne oldu ve birçok devlet Babiâli ile ittifak kurmak istedi. Fransa Hükümeti tarafından Villeneuve'ye verilen talimatta Rusların Karadeniz'de serbest ticaret yapmasını engellemesi için mümkün olan her şeyi yapması isteniyordu⁵². Fransa, Rusya'nın daha fazla genişlemesini engellemek amacıyla Osmanlı'nın içine düştüğü yalnızlıktan kurtarılması

⁴⁹ İlker Külbilge, "18. Yüzyılın İlk Yarısında Osmanlı-İran Siyasi İlişkileri (1703-1747)", Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Basılmamış Doktora Tezi*, İzmir 2010, s. 51.

⁵⁰ Vakanüvis Mehmet Suphi Efendi, *Suphi Tarihi*, (haz. Mesut Aydınar), Kitabevi Yayınları, İstanbul 2007, s. 299-300.

⁵¹ Hakan Karagöz, "Belgrad-ı Dârü'l-Cihâd'da Osmanlı Hâkimiyetinin Yeniden Tesisi (1739)", *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 2018-1, S. 33, s. 183-184.

⁵² Şimşek, *a.g.t.*, s. 30.

gerektiği düşüncesini taşıyordu. Fransa elçisi Villeneuve, Lehistan tahtına Leçinski'nin çıkması konusunda (çünkü Leçinski Fransa Kralı'nın kayınpederidir) bir faaliyet yürütürken, Comte de Bonneval'de elçiyi destekliyordu. Düşünülen planda Fransa ile Babiâli arasında Rusya'dan ziyade Habsburglara yönelik bir ittifak vardı. Buna göre Fransa, Karlofça ve Pasarofça Barış Antlaşmaları ile kaybedilen bölgelerin geri alınmasına yardım etmek üzere, İtalya üzerinden Bosna'ya 50 bin kişilik bir ordu gönderecekti. Yine plan çerçevesinde İtalya'dan bir ordu Avusturya'ya karşı harekete geçecek ve Almanya'da Bavyera Elektörü Habsburg ülkelerine saldıracaktı⁵³. Bu çerçevede Avusturya ve Rusya'nın Lehistan içişlerine müdahalesi⁵⁴ ve Fransa'nın İstanbul elçisi Villeneuve'nin teşvik ve kışkırtmaları sonucunda⁵⁵ Osmanlı Devleti, 2 Mayıs 1736 tarihinde Rusya'ya savaşa ilan etti⁵⁶. Rusların Lehistan'a girmesi ve ardından Or-kapı, Kırım, Bahçesaray ve Azak'a saldırısı ile başlayan savaşlarda, Avusturya ise elçisi Leopold von Talman aracılığıyla Osmanlı yönetimini Rusya ile barış için oyaladı. Bu arada Fransa elçisi Villeneuve, Avusturya'nın Rusya'nın yanında savaşa katılmaması için diplomatik çaba sarf ediyordu. Barışın yapılacağından ümitli olan Osmanlı yönetimi, Avusturya elçisi Talman'ı kabul ederek, barış görüşmelerinin Niyemirov'da yapılması için hazırlıklara

⁵³Johann Wilhelm Zinkeisen, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (1669-1774)*, C. 5, (çev. Nilüfer Epçeli), (çev. kontrol: Kemal Beydilli),(ed. Erhan Afyoncu), Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2011, s. 461.

⁵⁴ Avusturya ile birleşen Ruslar, Osmanlı Devleti ile daha önce imzaladıkları Edirne Muahadesi'ne uymayarak Lehistan Krallığı meselesine askeri müdahalede bulunmak suretiyle kendi adayları olan III. Ogüst'ü kral seçti, Dukakin-zâde Feridun, *1736-1739 Türk Avusturya Rus Seferi*, Askeri Matbaa, İstanbul 1278, s. 1.

⁵⁵ Bununla ilgili olarak Fransa İmparatoru'nun başvekili Kardinal de Fleury tarafından Osmanlı sadrazamına gönderilen mektupta Rusların Özi Kalesi'ne saldırılarının Fransız Kralı'nı çok üzdüğü ve Osmanlıların açtıkları savaşta başarılı olacakları ifade edilmektedir, bk. "Françe Padişahının başvekili Kardinal de Fleuri tarafından devletli saadetli sahib-i devlet hazretlerine yazılan mektubun tercümesidir", BOA. ADVNS. NMH. d. nr. 7, s. 449; Fransa Lehistan veraseti sebebiyle Avusturya ile arasındaki sorunlardan dolayı, Osmanlı Devleti ile Avusturya ve müttefiki Rusya arasında bir savaş çıkmasını ve böylece Avusturya'nın kendi isteklerini kabule zorlamak istiyordu, Mithat Sertoğlu, *Mufassal Osmanlı Tarihi Resimli Haritalı*, C. V, TTK. Yayınlar, Ankara 2011, s. 2489-2490.

⁵⁶ Şemdanizâde Fındıklılı Süleyman Efendi, *Mür'it-i Tevârih*, C. I, (Yay. M. Münir Aktepe), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1976, s. 63-64; Vak'anüvis Suphî Mehmet Efendi, *a.g.e.*, 299-300; Abdülkadir Özcan, "Mahmud I", *DİA*. C. XXVII, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2003, s. 349; Hakan Karagöz, "1737-1739 Osmanlı-Avusturya Harbi ve Belgrad'ın Geri Alınması", Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Basılmamış Doktora Tezi*, Isparta 2008, s. 27; Uğur Kurtaran, "Sultan Birinci Mahmud Dönemi Osmanlı-Rus Siyasi İlişkileri (3 belge ile birlikte)", *Belleten*, C. LXXIX, S. 285, Ankara 2015, s. 595.

geçti⁵⁷. Bu arada Fransız elçisi, ilk başta Osmanlıların Avusturyalılar tarafından tuzağa düşürülmesine tepki göstermeyerek, daha sonra Babiâli'nin tuzağa düştüğünü kendilerine göstermek suretiyle, Babiâli'nin güvenini kazandı⁵⁸. Barış bahanesiyle Osmanlı yetkililerini oyalayan ve bu sürede hazırlıklarını tamamlayan Avusturya 6 Haziran 1737'de Osmanlı Devleti'ne savaş açtı ve saldırıya geçti. Ardından Avusturya kuvvetleri tarafından Banyaluka, İzvornik ve Eflak bölgeleri işgal edildi⁵⁹. 11 Temmuz 1737 yılında Özi Ruslar tarafından işgal edildi. Ardından Eflak ve Bükreş'e saldıran Avusturya kuvvetleri her iki bölgeyi de ele geçirdi. Gelişen yeni durumlar karşısında sadrazamlığa getirilen Muhsinzâde Abdullah Paşa Banyaluka'da, Hekimoğlu Ali Paşa Bosna'da, İvaz Mehmed Paşa ise Vidin civarında Avusturya kuvvetlerini geri çekilmeye zorladı⁶⁰. Yine Hafız Ahmed Paşa Niş'e girdi. Ordunun İstanbul'a dönmesinden sonra I. Mahmud, savaş sorumluluğunun Avusturya'ya ait olması şartıyla Fransa'nın barış için arabulucu olmasını kabul ettiyse de sınır boylarındaki hazırlıklarını devam ettirdi. Ardından Osmanlı kuvvetleri tarafından Mehadiye alınırken, Orsova ve Adakale kuşatılarak Tuna'ya geçildi⁶¹.

2.3. Marquis Louis Sauveur de Villeneuve'nin 1739 Belgrad Antlaşması'ndaki Arabuluculuğu ve Bununla İlgili Yapılan Harcamalar

Osmanlı Devleti'nin 1736-1739 yılları arasında iki cephede sürdürdüğü savaş süreci Babiâli'nin Avusturya karşısındaki üstünlüğü ile devam ediyordu. Bu arada yeni sadrazam Silahdar Mehmed Paşa'nın sulh için bazı Avrupa devletlerine gönderdiği mektuplara⁶² binaen 17 Ekim 1737 tarihinde Fransa başvekili Kardinal Fleury' den bir cevap mektubu geldi. İlgili mektupta Avusturya'nın barışa meyilli olduğunu belirten başvekil, Osmanlı Devleti de barışı istiyorsa Rusya'nın da ikna edilerek Fransa'nın arabuluculuk yapabileceği ifade edildi⁶³. Mektubun devamında ise

⁵⁷ Özcan, "Mahmud I", s. 349-350.

⁵⁸ Karagöz, *a.g.t.*, s. 29.

⁵⁹ Akdes Nimet Kurat, *Türkiye Ve Rusya*, TTK. Yayınları, Ankara 1990, s. 21-22.

⁶⁰ Cevad Erbakan, *1736-1739 Türk-Avusturya Rus Seferi*, Askeri Matbaa, İstanbul 1938, s. 34-35.

⁶¹ Özcan, "Mahmud I", s. 350.

⁶² Barışçıl bir insan olan Osmanlı sadrazamı ittifak devletlerinin taleplerinin yüksek olması sebebiyle nüfuzlu bir arabulucunun yardımı olmadan, bir uzlaşmaya varmanın çok zor olduğu düşüncesiyle XV. Louis'in başbakanı Kardinal Fleury'e dostane bir mektup yazmak suretiyle Versailles Kabinesi'nin arabuluculuğunu talep etti, Zinkeisen, *a.g.e.*, s. 515.

⁶³ Fransa üç devletin (Osmanlı, Avusturya, Rusya) de kabul etmesi durumunda barış için arabulucu olabileceğini bildirdi. Fransa'nın barış istemesindeki temel neden, savaşın devam etmesi durumunda savaşa diğer Hristiyan devletlerin de katılabileceği endişesidir. Nitekim Fransa, Rusya'nın Lehistan verasetinde Avusturya'ya yardım etmesini ve güneye inerek kendi ticaretine zarar vermesini istemediğinden Osmanlı Devleti'nin mukavemet gücünün

arabuluculuk için İstanbul'daki Fransız temsilcisinin görevlendirildiği belirtildi⁶⁴. Fransa Rusların önce Karadeniz'e ardından da Akdeniz'e çıkarak kendilerinin doğu ticaretine zarar vereceklerini düşünüyordu. Bu noktada Fransa o yıllarda Avrupa'daki etkili durumunu kullanmak suretiyle antlaşmanın yapılmasını istiyordu⁶⁵. Fransa tıpkı diğer deniz devletleri gibi, Osmanlı Devleti'nin de fazla güç kaybetmesi durumunda, Rusya'nın özellikle Avrupa'nın doğusundaki nüfuzunun bilhassa Fransa'nın Doğu Akdeniz'deki ticaretine zarar vereceğini düşünüyordu⁶⁶. Rusya'nın aşırı yayılması endişesi Fransa ve Avusturya'yı yakınlaştırırken, Habsburgların Rusları yalnız bırakmasına neden oldu. Bu çerçevede Fransa Kralı XV. Louis, Avusturya Kralı VI. Karl⁶⁷ ile barış için arabuluculuk konusunda anlaşta. Bu arada Fransa'nın arabuluculuğu önce Viyana ardından da St. Petersburg sarayı tarafından kabul edildi⁶⁸. Fransız elçisi Ocak 1738'de Osmanlı hükümetine Avusturya'nın Pasarofça Antlaşması şartları çerçevesinde barışı kabul ettiğini bildirdi⁶⁹. Ancak elçinin bu talebi Osmanlı yönetimince kabul edilmedi. Sadrazam Yeğen Mehmed Paşa, 1737 senesinde düşmanlarının hileleri nedeniyle ağır sefer masraflarına uğradıklarını belirtirken, Avusturya ile yapılacak olan barışın ancak Karlofça Antlaşması şartlarına göre olacağını⁷⁰, ayrıca Erdel ve Macaristan'ın da Jozef Rakoczy'e verilmesini istedi⁷¹. Ardından Osmanlı yönetimi tarafından savaşa devam edildi ise de gelişen yeni durumlar tarafları barışa yanaştırdı⁷².

Barış görüşmeleri için Avusturya General Kont Neipperg'i murahhas olarak gönderdi. Fransa Kralı XV. Louis ise taraflar arasındaki arabuluculuk

devamından yanaydı, bk. Karagöz, *a.g.t.*, s. 30; Yine Fransız başvekil tarafından Babıâli'nin Rusya ve Avusturya ile savaşında Fransa'nın arabuluculuğu ile ilgili mektubu için bk. "Devletlü inayetlü vezir-i azam hazretlerine Françe Padişahının Kardinal de Fleury nam başvekilinden gelen mektubun tercümesidir", BOA. ADVNS. NMH. d. nr. 7, s. 490-491.

⁶⁴ Karal, *a.g.e.*, s. 279; Zinkeisen, *a.g.e.*, s. 515.

⁶⁵ Tahir Sevinç, *Emni Mehmed Paşa Ve Canibi Ali Paşa'nın Rusya ve Avusturya'ya Sefaret Hazırlık Ve Yolculukları (1739-1741), (Osmanlı Arşiv Kaynaklarına Göre)*, Gece Akademi, Ankara 2019, s. 13.

⁶⁶ Zinkeisen, *a.g.e.*, s. 515.

⁶⁷ İmparator I. Leopold'un oğlu olan İmparator VI. Karl, 01.10.1685 yılında doğdu. 12 Kasım 1711'de Avusturya-Roma tahtına geçen Karl, 20 Ekim 1740 yılında Viyana'da öldü, Karagöz, *a.g.t.*, s. 17.

⁶⁸ Zinkeisen, *a.g.e.*, s. 516.

⁶⁹ Avusturya ile yapılan Pasarofça Antlaşması ve şartları için bk. BOA. A. DVNS. DVE. d. *Nemçelü Ahidnamesi*, nr. 57/1, s. 55-61

⁷⁰ Avusturya ile yapılan Karlofça Antlaşması ve şartları için bk. BOA. A. DVNS. DVE. *Nemçelü Ahidnamesi*, nr. 57/1, s. 21-28; BOA. KK. d. nr. 53, s. 2-16.

⁷¹ Karagöz, *a.g.t.*, s.48.

⁷² Sertoğlu, *a.g.e.*, s. 2504, 2506-2507.

vazifesi için İstanbul'daki elçisi Villeneuve'yi görevlendirdi⁷³. Bu arada antlaşmanın imzalanması için Avusturya Hükümeti tarafından Osmanlı Devleti'ne rehin olarak gönderilen altı Avusturya asilzadesi de Fransız elçisinin maiyetinde ve güvencesinde tutulurken, bunların ihtiyaçları Osmanlı yönetimi tarafından karşılandı⁷⁴. Bu şekilde Fransa Kralı tarafından üç devlet arasındaki savaşın durdurulması için harekete geçen Villeneuve çalışmalara başladı. Osmanlı yetkililerinin ardından Avusturya ve Rus temsilcileri ile görüşen Fransız elçisi Babiâli'ye gönderdiği yeni mektupta barışın sağlanması için 4 şart sundu⁷⁵:

- 1.Özi ve Kılburun'un o anki durumu ile ve kalelere bağlı tüm yerlerle birlikte Rusya tarafından Osmanlı Devleti'ne bırakılması
- 2.Azak Kalesi'nin eski sınırları ile Rusya'ya bırakılması
3. Osmanlı Devleti ile Avusturya arasında yapılacak antlaşmada Pasarofça Antlaşması şartlarının geçerli olması
4. Bunlar dışındaki maddelerin taraflar arasında görüşülmesi.

Fransız elçisinin bu şartlarına karşı Osmanlı Devleti, ilgili tekliflerin ilk tekliflerden farksız olduğunu ve bu haliyle kabul edilmesinin mümkün olmadığını bildirdi⁷⁶. Ardından Osmanlı yönetimi barışın Azak Kalesi'nin yıkılması şartıyla kabul edilebileceğini bildiren bir mektup gönderdi. Buna karşılık olarak Rusya ve Avusturya başvekilleri Fransa elçisi aracılığıyla gönderdikleri mektupta Azak Kalesi tahliye olursa bile Tatarların Rus sınırlarına taarruzlarının sona ermeyeceğini belirtti⁷⁷. Gelişen yeni durumlar karşısında Osmanlı yönetiminde savaşa devam etme kararı alındı. Devam eden savaşlarda Avusturya'dan Semendre alındı ve orduda yaşanan yağma olayları sebebiyle İrşova kaybedildi. Fakat bölge kısa sürede tekrar alındı. Ardından Ada-i kebir kalesi alındı. Yaşanan bu gelişmelerden sonra Fransa

⁷³ Bununla ilgili olarak Fransa elçisi tarafından Osmanlı sadrazamına gönderilen mektupta devam eden Osmanlı-Rus ve Avusturya savaşında devletin arabuluculuk yapabileceği belirtiliyordu. Yine ilgili mektupta Fransa elçisi tarafından Nemçe ve Rus devletlerinin antlaşmaya hazır oldukları ifade edilmektedir, bk. "*Devletlü inayettü Veziriazam ve serdar-ı ekrem veli'-i ni'am Efendimiz Hazretlerine Asitane-i Saadetde mukim Françe elçisinden gelen mektubun tercümesidir*", BOA. AE. SMHD. I. nr.168/12804 (H. 27 Cemaziyelevvel 1151/M. 12 Ekim 1738); Ayrıca Osmanlı Devleti ile Avusturya arasında devam eden savaşlara son vermek amacıyla arabuluculuk yapabileceklerine dair Fransa Kralı'nın kefalet temessükü Fransız elçisi tarafından Babiâli'ye sunuldu, bk. BOA. AE. SMHD. I. nr. 264/21404 (H. 14 Cemaziyelahir 1152/M.18 Eylül 1739).

⁷⁴ Sevinç, *a.g.e.*, s. 91.

⁷⁵ Karal, *a.g.e.*, s. 281; Hammer, *a.g.e.*, s. 2125; Sertoğlu, *a.g.e.*, s. 2507; Karagöz, *a.g.t.*, s.50.

⁷⁶ Karagöz, *a.g.t.*, s. 50.

⁷⁷ Vakanüvis Mehmet Suphi Efendi, *a.g.e.* s. 445, 501-503.

temsilcisinin tekrar araya girmesiyle görüşmeler başladı ise de yine bir netice alınamadı. Görüldüğü üzere Villeneuve, ülkesinin çıkarları amacıyla barışın yapılması için sürekli gayret sarf ediyordu. Osmanlı ordularının Avusturya kuvvetleri üzerine hareketi sonrasında Hisarcık Meydan Muharebesi kazanıldı ve ardından Belgrad Osmanlıların eline geçti. Bu durum üzerine Avusturya komutanı Mareşal Vallis barış teklifinde bulundu⁷⁸.

Yaşanan gelişmelerin ardından Avusturya ile yapılacak müzakerelerde arabulucuk yapmakla görevlendirilen Fransız elçisi Belgrad'ta bulunan orduya davet edildi. 9 Temmuz 1739 tarihinde yola çıkan Villeneuve, 28 gün süren uzun bir yolculuktan sonra 5 Ağustos 1739 tarihinde Belgrad'a vardı. Fransız elçisi Belgrad'ta 3 Eylül-3 Ekim 1739 tarihleri arasında 59 gün misafir edildi⁷⁹. Bu durumda Osmanlı Devleti'nin arabulucu devletlere uyguladığı diplomatik teamülleri Fransa elçisi için de uyguladığı görülmektedir. Aslında Villeneuve Fransa'nın İstanbul'daki daimî temsilcisi idi ve Babîâli'nin elçi kabulleri ile ilgili uygulamaları ve tayinat⁸⁰ ödemelerinde daimî elçilerin sadece Osmanlı sınırına girişinden itibaren İstanbul'a gelinceye kadarki yol masrafları ödenir ve bunun dışındaki harcamalarına karşılanmazdı. Fakat gelen elçi geçici yani fevkalâde bir statüde ise onların Osmanlı sınırlarına girişinden itibaren tüm harcamaları Babîâli tarafından karşılanırdı⁸¹. Yine Osmanlı diplomasisinde fevkalâde ve mukim (daimî) elçilere verilen tayinatlar da değişiklik gösteriyordu. Buna göre daimî elçilere verilen tayinatlara "nafaka baha" adı verilirken, bu nafakaların miktarı da fevkalâde elçilere verilen tayinat ödemelerinden daha azdır⁸². Osmanlı Devleti'nde ülke sınırlarına giren yabancı devlet elçileri İslami eman⁸³ anlayışına göre misafir olarak kabul edilirdi. Bu anlayışa göre gelen

⁷⁸ Karal, *a.g.e.*, s. 286-291; Sertoğlu, *a.g.e.*, s. 2514.

⁷⁹ Sevinç, *a.g.e.*, s. 92.

⁸⁰ Osmanlı payitahtına gelen yabancı elçilerin günlük masraflarının belirli bir süre için Osmanlı yönetimi tarafından karşılanmasıdır, Hacer Topaktaş, "Osmanlı Diplomasisinde "Tayinat Sisteminin Uygulanışı ve Kaldırılışı (1794) Üzerine Bazı Tespitler", *Akademik İncelemeler Dergisi*, C. 10 S. 1, 2015, s.31

⁸¹ Bk. İzzet Sak, "1736-1741 Yılları Arasında İstanbul'a Gelen İran Elçilerinin Bazı Masrafları", *Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, (Yıl. 2006), S. 16, s. 117-161.

⁸² Topaktaş, "a.g.m.", s. 36.

⁸³ "Emin olmak, güvenmek" anlamına gelen Arapça "emn" kökünden gelen eman kavramı, "güven, güvence, güvenlik" anlamına gelmektedir. Hukukî terim olarak ise eman, İslâm ülkesine (darü'l-islâm) girmek veya İslâm ordusuna teslim olmak isteyen bir yabancı gayr-i müslime (harbî) verilen can ve mal güvencesi olarak kullanılmaktadır, Nebi Bozkurt, "Eman", *DİA.*, C. 11, *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları*, İstanbul 1995, s. 75; Eman sistemi Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan XVIII. yüzyıl sonlarında müteakibiyet sistemine geçinceye kadar devletlerarası ilişkilerde uyguladığı temel prensiplerden birisi olarak kalmıştır, Mehmet

elçilerin yollardaki güvenliği sağlandığı gibi, gerek yollarda gerekse Osmanlı sınırlarına girişinden itibaren her türlü ihtiyacı Osmanlı yönetimi tarafından karşılanırdı⁸⁴.

Bu noktada Osmanlı diplomasi anlayışına göre, Fransa'nın İstanbul daimî elçisi olan Villeneuve'nin sadece yol masraflarının karşılanması gerekiyordu. Ancak Fransız elçisinin antlaşma için arabuluculuk rolü üstlenmesi durumu değiştirdi ve elçinin görev süresi boyunca tüm masrafları Babıâli tarafından karşılandı. Aslında bu durum Osmanlı Devleti'nde Karlofça Antlaşması'ndan beri uygulanmaktaydı. Nitekim ilk kez Babıâli Karlofça Antlaşması'nda arabulucu devlet kullanmak zorunda kaldı. Buna göre antlaşmada İngiltere'nin İstanbul elçisi William Paget ile Hollanda elçisi Jacobus Colliers'in arabuluculukları kullanıldı⁸⁵. Karlofça Antlaşması sonrasında bu bir gelenek haline geldi ve 1711 Prut Antlaşması ile 1718 Pasarofça Antlaşması'nda da İngiliz ve Hollanda elçileri arabuluculuk yaparken, elçilerin tüm masrafları karşılandı⁸⁶.

Bu çerçevede Fransız elçisinin İstanbul'dan Belgrad'a kadarki yolculuğu sırasında gerekli olan tüm ihtiyaçları Osmanlı yönetimi tarafından karşılandı. Nitekim Osmanlı Devleti'nde gelen yabancı elçilerin karşılanması ve ağırlanması ile ilgili bir takım protokol kuralları mevcut olup, elçi kabulü adı verilen bu uygulamalar ve harcamalar statik olmayıp, bir takım özel durumlara göre değişebilmektedir⁸⁷. Bu durum statik bir kavram olmayan Osmanlı diplomasi anlayışındaki değişim ve dönüşümlerle açıklanabilir. Devletin diplomasi anlayışının değişimi, diplomasiye bağlı uygulamalarda da bazı değişimler meydana getirmektedir. Bu değişimler siyasî ve askeri süreçler ile zamana ve muhataba göre olmak üzere bir takım unsurlara göre şekillenmektedir. Yani fevkalâde statüde gelen her elçiye de aynı muamele yapılmıyor ve elçilere yapılan muameleler ve harcamalar elçinin geliş

İpşirli, "Osmanlı Devleti'nde "Eman Sistemi", *Çağdaş Türk Diplomasisinde 200 Yıllık Süreç, Ankara 15-17 Ekim 1997*, TTK. Yayınları, Ankara 1997, s. 3.

⁸⁴ Şerafettin Turan, "1560 Tarihinde Anadolu'da Yiyecek Maddeleri Fiyatlarını Gösteren Bir İran Elçilik Hey'eti Masraf Defteri", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C. XXII, S.1-2, Ankara 1964, s. 119; Mübahat S. Kütükoğlu, "XVIII. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Elçilerin Ağırlanması", *Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi*, Prof. Dr. Ercüment Kuran'a Armağan, Yıl: XXVII/1-2, Ankara 1989, s. 200.

⁸⁵ Abdülkadir Özcan, "Karlofça Antlaşması", *DİA*. C. 24, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2001, s. 504-505.

⁸⁶ Azmi Özcan, "İngiltere", *DİA*. C. 22, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2000, s. 303.

⁸⁷ Bununla ilgili bk. Uğur Kurtaran, "Karlofça Antlaşması'ndan Sonra İstanbul'a Gelen Yabancı Elçilerin Ağırlanması Ve Yapılan Harcamalar", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 37/S. 63, s. 2018, s. 331-370.

amacına, dost/düşman oluşuna vs. gibi durumlara göre değişebiliyordu. Bu çerçevede gelen elçi arada dostâne ilişkilerin olduğu ve Osmanlı yöneticileri tarafından özel önem verilen bir devletin elçisi ise elçiye yapılan davranış gayet sıcak olurdu⁸⁸.

Buna göre Babıâli yönetimi, Fransız temsilcisini Osmanlı Devleti'ne gelen fevkalâde (geçici surette) elçilere yapılan diplomatik muamelelere tabi tuttu. Fransız elçisinin İstanbul'dan Belgrad'a kadarki yolculuğu ve Belgrad'daki arabulucuk görevi sırasında kendisi ve maiyetinin harcırah, iaşe, nakliye, ikâmet ve çadır vs. gibi ihtiyaçları Osmanlı Devleti'nce karşılandı. Bu çerçevede yapılan harcamaları şu başlıklar halinde değerlendirmek mümkündür:

Harcırah Ödemeleri ve İaşe Temini

Osmanlı Devleti'nde gelen yabancı elçilerin ihtiyaçlarının karşılanması için yanlarına bir takım görevliler tayin edilirken, bu kişiler ile elçinin kendi maiyetindeki görevlilere harcırah ödemeleri yapılırdı. Bu çerçevede ilk olarak Villeneuve ve maiyeti ile onların İstanbul'dan orduya nakli için görevlendirilen kişilerin tayinat ve harcırahları ödendi. Elçiye günlük 98 kuruş tayinat bahası ile 8,5 kuruşluk hane kirası verildi. Ancak bu miktarın yetmemesi üzerine tayinat ve hane kirası günlük 130 kuruşa çıkarıldı⁸⁹. Yine elçinin takriri ile H. 1152 Cemaziye'lahirinin 9'undan (13 Eylül 1739) aynı yılın 9 Receb'ine kadar (12 Ekim 1739) yaklaşık bir aylık tayinatı olarak kendisine 4.500 kuruş ödendi⁹⁰. Bu durumda elçiye verilen günlük tayinat bahası 150 kuruş tutmaktadır. Yine elçinin maiyetinde görev yapan 5 Avusturyalı için de 27 Mayıs -25 Haziran tarihleri arasında 875 kuruşluk bir nafaka bedeli ödendi⁹¹.

Ancak Fransız elçisi Belgrad'taki arabuluculuk görevi bittikten ve İstanbul'a döndükten sonra da aracılık vazifesi devam etti. Elçiye

⁸⁸Mustafa Can, *Sultanın Kapısında: Kudret-Heybet-Adalet (Osmanlı Devleti'nde Yabancı Elçiler)*, Gazi Kitabevi, Ankara 2019, s. 151.

⁸⁹ BOA. C. HR. nr. 99/4945 (H. 28 Safer 1152/6 Haziran 1739); Mukayese için bk. Antlaşmadan sonra İstanbul'a gelen Rus ve Avusturya elçilerine günlük tayinat bedeli 400 kuruş verildi, BOA. C. HR. nr. 94/4667 (H. 21 Zilkade 1153/M. 7 Şubat 1741); nr. 127/6318 (H. 15 Muharrem 1154/M. 2 Nisan 1741); nr. 72/3555 (H. 21 Muharrem 1154/M. 8 Nisan 1741); Yine XVIII. yüzyılın sonlarında Prusya elçileri 200-250 kuruş arasında bir tayinat alırken, Buhara orta elçisi 250 kuruş; Avusturya fevkalade elçisi Peter Freiherr von Herbert-Rathkeal ise 280 kuruşluk bir tayinat ödemesi almaktadır, Hacer, Topaktaş, "Osmanlı'da Elçileri Ağrlamak: Prusya Elçileri Örneğinde Tayinat Uygulamaları", *Avrupa Tarihinde Türk Eli, Gümeç Karamuk Armağanı*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara 2017, s. 285.

⁹⁰ BOA. C. HR. nr. 46/2262 (H.10 Safer 1153/M. 7 Mayıs 1740).

⁹¹ Sevinç, a.g.e., s. 171-172.

İstanbul'da iken de günlük 150 kuruş tayinat ödendi. Nitekim Villeneuve'ye 4 Nisan- 3 Mayıs 1740 tarihleri arasında da günlük 150 kuruş olmak üzere 30 günlük tayinat ücreti Hazine-i Âmire'den verildi⁹². Bu miktar 1741 yılının (Ocak-Şubat) ayları için de değişmeden kaldı ve elçiye bir aylık tayinat miktarı olarak 4.500 kuruşluk bir ödeme yapıldı⁹³. Ayrıca arabulucuk sırasında görev yapan elçinin tercümanına da 500 kuruşluk harcırah ödendi⁹⁴. Bunun dışında Fransız elçisinin adamı ile birlikte Belgrad'a gitmek için görevlendirilen dergâh-ı âli divan çavuşlarından 1 nefer çavuşa da 60 kuruş harcırah verildi⁹⁵. Fransız elçisinin maiyetine tayin olunan 20 nefer akkâmın tayinatı için 30 çift ekmek, 5 kıyye üzüm, 1 kıyye sadeyağ, 5 kıyye et ve 6 kıyye kahve verildi. Yine elçinin maiyetine görevlendirilen 3 nefer meşalecinin tayinatı olarak da her birine günlük 7'şerden toplam 21 top meşale verildi⁹⁶. Ayrıca akkâmlara her gün için 22 akçe ücret ödenirken, her birine ödenen 5'er kuruşluk yağmurluk ücretleri de Niş defterdarı Ali Ağa tarafından karşılandı⁹⁷. Elçinin maiyetine tayin edilen iki nefer divan çavuşunun her birine Hazine-i Âmire'den günlük 30'ar akçe nafaka baha verildi⁹⁸. Yine bununla ilgili başka bir belgede iki divan çavuşunun yaklaşık 11 ay için 22 kuruşluk yevmiyeleri ödenirken⁹⁹ iki dergâh-ı âli çavuşunun bir aylık nafaka bahası olarak da kendilerine 15 kuruşluk bir ödeme yapıldığı tespit edilmektedir¹⁰⁰. Bu arada Belgrad'taki görüşmeler bittikten sonra antlaşma müzakereleri için İstanbul'a gelen Avusturya ve Rus elçilerinin hizmetleri için maiyetlerine tayin edilen divan çavuşları gibi, arabulucu Fransa elçisine de tayin edilen divan çavuşlarının günlük ihtiyaçları Osmanlı yönetimince karşılandı. Bu çerçevede Villeneuve'nin maiyetine tayin edilen iki divan çavuşuna günlük 4 çift ekmek, 1 kıyye et ve 1 kile arpa verildi¹⁰¹.

Aynı şekilde gerek Avusturya, gerekse Fransız elçilerine İstanbul'a geldikten sonra yapılacak olan masraflar nakit olarak verildi. Bu çerçevede Avusturya elçisine tayinat bedeli olarak 15.000 kuruş verilirken, 6 aydır

⁹² Sevinç, *a.g.e.*, s. 92-93.

⁹³ BOA. C. HR. nr. 59/2902 (H. 16 Zilhicce 1153/M.4 Mart 1741).

⁹⁴ BOA. BOA AE. SMHD. I. nr. 11/719 (17 Muharrem 1152/M. 26 Nisan 1739); Uğur Kurtaran, "Sultan I. Mahmud Döneminde Avrupalı Devletler İle Yapılan Ticaret Antlaşmaları İle Verilen Ticari İmtiyazlara Dair Değerlendirmeler", *OTAM*, (Mart 2017), s. 232.

⁹⁵ BOA. C. HR. nr. 159/7943 (H. 8 Safer 1152/M. 7 Haziran 1739).

⁹⁶ BOA. C. HR. nr.142/7095 (H. 14 Cemaziyelevvel 1152/M. 19 Ağustos 1739).

⁹⁷ Sevinç, *a.g.e.*, s. 67.

⁹⁸ Sevinç, *a.g.e.*, s. 70.

⁹⁹ BOA. C. HR. nr.78/3863 (H. 14 Zilhicce 1153/M. 28 Şubat 1741).

¹⁰⁰ BOA. C. HR. nr. 148/7366 (H. 3 Zilhicce 1153/M. 19 Şubat 1741).

¹⁰¹ Sevinç, *a.g.e.*, s. 171.

İstanbul'da bulunan Fransa elçisine ise tayinat bedeli olarak 30.000 kuruşluk bir miktar nakit olarak verildi¹⁰².

Nakil Vasıtalarının Temini

Osmanlı Devleti'nde elçi kabullerinde yapılan önemli harcamalardan birisi de elçilerin Osmanlı sınırına girişinden itibaren yol ve nakliye vasıtalarının temini ile ilgili olanlardır. Fransa'nın İstanbul daimî elçisi olan Villeneuve'nin göreve tayin edildikten sonra, Osmanlı sınırlarından itibaren İstanbul'a gelinceye kadarki yolculuk masraflarının gelenek gereği Babıâli tarafından karşılandığı düşünülmektedir. Ancak bununla ilgili döneme ait arşiv belgelerinde herhangi bir kayda rastlamadığımızı belirtmek isteriz. Bununla birlikte Fransa elçisinin arabuluculuk görevi için İstanbul'dan Belgrad'daki orduya gidişi ve dönüşü sırasında kendisi ve maiyeti için gerekli olan nakil vasıtalarının Osmanlı yönetimi tarafından karşılandığını gösteren çok sayıda belge tespit edilmiştir. Bu çerçevede Villeneuve ve maiyeti için Üsküdar'dan 38 adet mekkâre¹⁰³ beygiri satın alınırken, bunlar için 114 kuruşluk bir harcama yapıldı¹⁰⁴. Ayrıca Villeneuve, Hasanpaşa Palangası yakınlarında iken elçinin hayvanlarının yemlenmesi amacıyla satın alınan arpa için 11 kuruş harcandı. Yine aynı yerde elçinin hizmetinde kullanılmak amacıyla kiralanan her bir deve için 5,5 kuruş, 2 adet Eflak arabasına 16 kuruş, bu arabaları çekmek için tutulan bargirlere 1,5 kuruş harcanırken, arabaların tamiri için de 2,5 kuruşluk bir harcama yapıldı. Yine Villeneuve'nin Belgrad'a yolculuğu sırasında elçi ve maiyetinin eşya ve ağırlıklarının taşınması için kullanılacak olan öküz arabalarını çekmek amacıyla çevgar öküzü kiralanırken, her arabayı çekmek için kullanılan birer çift öküze günlük 30 akçe ücret ödendi¹⁰⁵. Fransa elçisinin dönüş sırasında ordu ile birlikte İstanbul'a geldiği anlaşılmaktadır¹⁰⁶. Nitekim ilgili belgede elçinin geride kalan eşyasının 5 kıta öküz arabası ve 1 kıta araba ile taşındığı tespit edilebilmektedir¹⁰⁷. Elçinin maiyetindeki 4 kıta sirem arabasının 157

¹⁰² Sevinç, *a.g.e.*, s. 94, 169.

¹⁰³ Arapça "mükârî" kelimesinden gelen mekkâre: yük taşıyan hayvan, araba ve bunların sahipleri için kullanılmaktadır, Ömer İşbilir, "Mekkâre", *DİA.*, C. 28, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2003, s. 554.

¹⁰⁴ BOA. C. HR. nr. 142/7097 (H. 7 Rebiyülevvel 1152/M. 14 Haziran 1739).

¹⁰⁵ Sevinç, *a.g.e.*, s. 92, 141, 146.

¹⁰⁶ Bk. "*Ordu-yu hümayun ile azimet iden Françe elçisi...*", BOA. AE. SMHD. I. nr. 213/16795 (H. 21 Recep 1152/M. 24 Ekim 1739).

¹⁰⁷ Bununla ilgili güzergâh üzerindeki bölgelerdeki yerel yöneticilere gönderilen emirlerde elçinin 5 kıt'a öküz arabasından oluşan eşyalarının her bir kıtası için ikişer çift camus olmak üzere 10 camus tedarik edilmesi istendi. Yine 1 kıt'a talikasının? nakli için de 2 adet bargir temin edilmesi istendi, "*Bergos'tan Der-saadete gelinceye dek yol üzerinde vaki kadılara*

kuruşluk parası da hazineden ödendi¹⁰⁸. Fransız elçisinin Belgrad'a gidişi sırasında olduğu gibi İstanbul'a dönüşü sırasında da ihtiyaç duyduğu nakil vasıtaları Babîâli tarafından karşılandı. Bu çerçevede elçinin ağırlıkları ve adamlarının İstanbul'a naklinin deniz ve kara yoluyla yapıldığı anlaşılmaktadır. Fransız elçisinin ağırlıklarıyla birlikte Silistre'ye kadar nakledilmesini sağlamak amacıyla Tuna Kaptanı Ahmed Paşa tarafından 60 kuruş ödenmek suretiyle bir borazan gemisi kiralandı¹⁰⁹. Villeneuve'nin Silistre'den İstanbul'a kadar nakli için ise Varna Kadısı ve Varna Gümrük Emîni'ni görevlendirildi. Buna göre elçi ve maiyetinin ağırlıklarının araba ve bargirler aracılığı ile Varna İskelesi'ne taşınması ve buradan da bir gemi ile İstanbul'a nakli istendi¹¹⁰. Yine bununla ilgili başka bir belgede ise Fransız elçisinin ağırlıklarının Silistre'den Varna'ya nakli için gerekli olan araba ve bargirlerin tedarik edilerek ücretlerinin ilgili kazaların halkının vergisine mahsuben karşılanması istenmektedir¹¹¹. İlgili belgede Silistre'den Varna'ya kadar yerel yöneticilere gönderilen emirde elçinin eşyalarının ve maiyetinin Tuna Nehri yoluyla Silistre'ye ve oradan da kara yoluyla araba ve bargirler aracılığı ile Varna İskelesi'ne geleceği ve burada gemi ile İstanbul'a geçeceği belirtilmektedir¹¹². Yine bununla ilgili olarak başka bir kaynakta Fransız elçisinin Edirne'ye geldiği ve buradan İstanbul'a naklinde ise her birine 10'ar kuruş ödenmek suretiyle 3 sirem arabası kiralandığı ifade edilmektedir¹¹³. Tüm bu veriler Villeneuve'nin arabulucuk yapmak için Belgrad'a geliş ve gidişi sırasında gerekli olan nakil vasıtaları ve ihtiyaçlarının Osmanlı diplomasi geleneğine uygun bir şekilde Babîâli tarafından nakdî ve aynî ödemeler yoluyla karşılandığını göstermektedir.

Mehterhane Malzemesinin Temini ve Elçinin İkamet Ettirilmesi

Osmanlı Devleti'nde gelen elçilerin karşılanması ve yollardaki ihtiyaçlarının temini gibi, ikâmet masrafları da Babîâli tarafından karşılanıyordu. Buna göre gelen elçiler ve maiyetindekiler için konaklar kiralanırken, bu konakların tamirleri ve yeniden döşemeleri yapıldı. Yabancı ülkelerden gelen elçiler XVII. yüzyılın ortalarına kadar (1646) İstanbul'da Çemberlitaş'ın karşısında yer alan Elçi Hanı'nda otururken, bu

kethüda ırleri ve yeniçeri serdarları ve ayân-ı vilâyet iş ırlerine hüküm ki.." bk. BOA. AE. SMHD. I. nr. 213/16795 (H. 21 Recep 1152/M. 24 Ekim 1739).

¹⁰⁸ BOA. C. HR. nr. 99/4941 (H. 2 Şaban 1152/M. 4 Kasım 1739).

¹⁰⁹ Sevinç, *a.g.e.*, s. 149.

¹¹⁰ BOA.C. BH.nr. 221/10291 (H. 29 Cemaziyelahir 1152/M. 3 Ekim 1739).

¹¹¹ BOA. C. HR. nr. 157/7806 (H. 10 Cemaziyelahir 1152/M. 14 Eylül 1739).

¹¹² Bk. "*Silistre'den Varna'ya varınca yol üzerinde vaki kazaların kadılarına ve kethüdalari ve yeniçeri serdarları ve ayân-ı vilâyet iş ırlerine hüküm ki*", BOA. C. HR. nr. 157/7806 (H. 10 Cemaziyelahir 1152/M. 14 Eylül 1739).

¹¹³ Sevinç, *a.g.e.*, s. 141.

tarihten sonra ise elçiler, Galata ve Beyoğlu taraflarında ikamet ettirilmeye başlandı¹¹⁴. Elçilerin ikameti ile ilgili gerekli harcamalar ise Hazine-i Âmire'den karşılanırdı. Bu noktada elçilerin ikamet ettirileceği mekânlar, elçilik heyetinin İstanbul'a varmasından bir gün önce hazırlanır ve elçilerin konaklarının masrafları için kendilerine "icare-i hane" denilen bir para ödenirdi¹¹⁵. Bu çerçevede Fransız daimî elçisi Villeneuve, Galata'da ikamet ettirilmek üzere kendisi ve maiyeti için kiralanan hanelerin kira bedeli olarak, H. 1152 Zilkadesi'nin 6'sından (4 Şubat 1740) H. 1153 Muharrem'inin 6'sına kadar (3 Nisan 1740) 60 günlük¹¹⁶ 1.200 kuruş ödendi¹¹⁷. Bu şekilde Fransız elçisine günlük 20 kuruşluk bir hane icaresi verildiği görülmektedir. Bu miktarın antlaşmadan sonra İstanbul'a gelerek Galata'da bir konağa yerleştirilen Rus ve Avusturya elçilerine verilen günlük 60 kuruştan daha az olduğu görülmektedir¹¹⁸. Bu durum ilgili elçiler arasındaki statü farkından kaynaklanmaktadır. Nitekim Rus ve Avusturya elçileri fevkalâde statüde iken Fransız elçisi İstanbul'da daimî statüde görev yapıyordu. Yine Fransız elçisinin tercümanı ile maiyetinde bulunan diğer görevlilere de İstanbul'da görev yaptıkları sürede ikametleri için haneler kiralandı. Günlüğü 30 akçeden kiralanan bu hanelerin ücreti olarak 1740 Eylül ve Kasım ayı için 1.800 kuruş ödendi. Ancak ilerleyen zamanlarda bu hanelerin günlük kirası 10'ar kuruş arttırıldı ve elçinin maiyetindeki tercüman ve diğer görevliler için 1740 yılı 30 Ocak-4 Mart tarihleri arasında 1.400 kuruş, 5 Mart-3 Nisan tarihleri arasında ise 1.200 kuruş harcama yapıldı¹¹⁹.

Fransız elçisinin Belgrad Antlaşması için arabulucu olmasından sonra ise Belgrad'a gelen Villeneuve ve maiyeti için gerekli olan münakkaş çadır vs. gibi sefer mühimmatı doğrudan Mehterhâne-i Âmire'den tedarik edilerek elçiye verildi¹²⁰. Nitekim bununla ilgili belgede İstanbul'dan ordu-yı hümâyûna gelen Fransa elçisinin ihtiyaç duyacağı çadır malzemelerinin kendisine Mehterhâne-i Âmire'den verildiği belirtilmektedir. Mehterbaşı tarafından elçiye teslim edilerek Başmuhasebe defterlerine kaydedilen bu

¹¹⁴ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s. 278.

¹¹⁵ Mustafa Can, "Osmanlı Devleti'nde Özbek (Buhara) Elçilerinin Ağırbaş ve Huzura Kabulleri", *Yitik Hafızanın Peşinde Buhara Konuşmaları*, (ed. Mehmet Dursun Erdem vd.), Pruva Yayınları, Ankara 2019, s. 229-230.

¹¹⁶ İlgili belgede 30 günlük bir ödemedden bahsedilmekle birlikte kanaatimizce bu tarihleme sehven yapılmıştır.

¹¹⁷ BOA. AE. SMHD. I. nr. 2/133 (H. 8. Muharrem 1153/M. 5 Nisan 1740).

¹¹⁸ BOA. C. HR. nr. 97/4824 (H. 2 Cemaziyelahir 1153/M. 25 Ağustos 1740); Sevinç, *a.g.e.*, s. 189.

¹¹⁹ Sevinç, *a.g.e.*, s. 171.

¹²⁰ BOA. C. HR. nr. 143/7103 (H. 7 Rebiülevvel 1152/M. 14 Haziran 1739).

ürünler şu şekildedir: 12 hazine ma'a müsta'mel ve tuzluk?, 1 kıt'a münakkaş müsta'mel çayır?, 2 adet müsta'mel sekban çergesi ve 1 kıt'a kırmızı dibalı haşe¹²¹.

Bu noktada görüldüğü üzere Osmanlı yönetimi İstanbul'da daimî elçi olarak bulunan, ancak savaş sürecinde arabuluculuk ile görevlendirilen ve orduya davet edilen Fransız temsilcisinin tüm ihtiyaçlarını karşıladı. Bu durum daha önce belirtildiği üzere Osmanlı diplomasisine özgü bir hadise olup, Villeneuve'den önce Osmanlı Devleti ile Rusya'nın arasını bulma faaliyetleri için Babadağı'nda bulunan orduya davet edilen Avusturya daimî elçisi Leopold von Talman'ın da tüm ihtiyaçlarının Osmanlı yönetimi tarafından karşılandığı bilinmektedir. Bu çerçevede elçinin orduya nakli için İstanbul'dan Edirne'ye kadar 5 kıta araba temin edildi ve bunlar için 37,5 kuruş ücret ödendi. Ayrıca Talman'ın orduya nakli için gerekli olan koçu, sirem ve camus arabaları ile mekkâre beygirleri ile kendisi ve maiyeti için toplam tayinat olarak 9.241,5 kuruş ödendi. Elçiye 29 günlük tayinat bahası olarak 4.060 kuruşluk bir ödeme yapıldı. Elçinin maiyetine tayin edilen üç nefer divan çavuşunun nafaka bahaları için de günlük 40'ar kuruştan 120 kuruş ödendi. Talman'ın İstanbul'dan Babadağı'na kadar olan tüm nakil masrafı Babadağ Kazası ahalisinin vergilerine mahsuben karşılandı. Yine elçi ve maiyetinin ihtiyaç duyacağı zahireler de bölge halkından temin edildi. Bunların yanı sıra elçiye günlük 7.476 akçe tutarında tayinat verildi. Yine benzer şekilde arabuluculuk için Babadağı'na gelen İngiltere ve Hollanda elçilerinin tüm masrafları da Babîâli tarafından karşılandı. Babadağı'na gelen ilgili devletlerin elçileri için konaklar tahsis edilirken, bu konakların tamiratları yapılarak hazır hale getirildi. Bu çerçevede Avusturya elçisinin konağı için 324,5 kuruş ve 1 akçe harcanırken; İngiltere elçisinin konağının tamirata 397 kuruş 12 akçe; Hollanda elçisi için de 539 kuruş 37 akçe harcandı. Bu şekilde arabuluculuk yapmak için orduya gelen devletlerin elçilerinin ikâmeti için toplamda 12.060 kuruş, 50 akçelik bir harcama yapıldı¹²². Görüldüğü üzere Osmanlı yönetimi herhangi bir savaşta barışı sağlamak amacıyla arabuluculuk yapan devletlerin elçilerinin masraflarını karşılamaktadır. Benzer bir durum, Fransa elçisi için de yaşanmış olup, Villeneuve'nin arabulucuk görevi sırasındaki tüm ihtiyaçları Babîâli tarafından karşılanmıştır. Ancak ilgili miktarlar mukayese edildiğinde Osmanlı yönetiminin Avusturya, İngiltere ve Hollanda elçilerine göre, Fransız temsilcisine daha fazla harcama yaptığı tespit edilmektedir. Bu durum makalenin başında ifade ettiğimiz Osmanlı Devleti'nde gelen elçilere yapılan muamele ve harcamaların statik olmadığını gösteren bir durumdur.

¹²¹ BOA. C. HR. nr. 143/7103 (H. 7 Rebiülevvel 1152/M. 14 Haziran 1739).

¹²² Kurtaran, *a.g.e.*, s. 277-279.

Fransa elçisi ile diğer devletlerin elçileri arasındaki bu farklılığın nedenini Osmanlı yönetimi ile Fransa arasındaki tarihsel süreçteki dostça münasebetlere bağlamak mümkündür. Yani denilebilir ki, Babîâli Fransa'nın İstanbul elçisi Villeneuve'yi "muamele-i dosti" standartlarında ağırlamıştır.

Belgrad Antlaşması'nın İmzalanması

Bu şekilde orduya gelen Fransız elçisi serdar-ı ekremin otağına yakın bir yerde çadıra yerleştirildi. Ertesi gün resm-i adi ile sadrazamın çadırında huzura kabul edilen Villeneuve, Avusturya temsilcileri ile barış için görüşmelere başladı¹²³. Avusturya temsilcisi Kont Neipperg, barış yapılması konusunda kendisine verilen yetkiler dâhilindeki şartları yazılı olarak Fransız temsilcisine verdi. İlgili vesikada Avusturya Eflak'ını, Orsova ve Sırbistan'ı, Belgrad ve Sabacz'ı (Böğürdelen Kalesi) Türklere vermeği ve iki devlet arasında Sava ve Tuna nehirlerinin sınır olmasını teklif etti¹²⁴. Ardından Fransız elçisi ve kâtibi Peyysonel, Avusturya delegeşi Kont Neipperg ile Hükümet Sekreteri Momars Osmanlı Devleti temsilcileri Reisü'l-küttap Mustafa Efendi, ordu kadısı Esat Efendi ve mektupçu Ragıp (Koca Ragıp Paşa) Efendi ile heyete sonradan katılan Bosna valisi Hekimoğlu Ali Paşa arasında görüşmeler başladı¹²⁵. Müzakereler daha önce Karlofça ve Pasarofça Antlaşmalarında olduğu gibi kongre için hazırlanan bir çadırda gerçekleşti¹²⁶. Görüşmeler sırasında özellikle Avusturya'nın Belgrad Kalesi'ni teslim etmekte direnmesi müzakereleri tıkadı. Avusturyalılar 22 yıldır ellerinde olan ve çok iyi tahkim ettikleri bu kaleyi, ancak tahkimatları yıkmak şartıyla teslim edebileceklerini belirttiler. Sadrazam İvaz Mehmed Paşa ise kalenin olduğu gibi tesliminde ısrar edince, araya giren Fransız elçisi, Belgrad'ın 22 yıl önceki haliyle teslim edilmesi fikrini her iki tarafa da kabul ettirdi¹²⁷. Bu şekilde Fransa elçisinin arabuluculuğunda¹²⁸ karşılıklı yapılan görüşmelerin ardından Avusturya ile

¹²³ Bk. "Âmeden-i elçi be-ordu-yı hümâyûn ve vuku'-ı mükâleme berây-ı musâlaha ve musâleme", Vakanüvis Mehmet Suphi Efendi, *a.g.e.*, s. 571-574.

¹²⁴ Hammer, *a.g.e.* s. 2139.

¹²⁵ Şemdanizâde, *a.g.e.* s. 93-94; Karagöz, "a.g.m", s. 188; Osmanlı yönetimi tarafından görüşmeye giden bu görevlilere tam yetki verildiğine dair bk. "Murahhas Efendilere hüküm ki", BOA. ADVNS. NMH. d. nr. 7, s. 482.

¹²⁶ Hammer, *a.g.e.* s. 2140.

¹²⁷ Sertoğlu, *a.g.e.*, s. 2514; Karagöz, "a.g.m", s. 187-188.

¹²⁸ Osmanlı Devleti ile Avusturya ve Rusya arasındaki savaşa son veren antlaşmanın imzalanmasında arabuluculuk yapan Fransa sefiri Villeneuve ile Osmanlı elçileri arasında sulh şartları hakkında oluşan mükalemeti içeren bir zaptname kaleme alınmıştır, bk. BOA. C. HR. nr. 157/ 7844 (H. 7 Muharrem 1151/M. 27 Nisan 1738).

18 Eylül 1739 tarihinde Belgrad Antlaşması imzalandı¹²⁹. Bu antlaşma 23 madde ve bir hatimeden oluşurken, antlaşmanın süresi 27 yıl olarak belirlendi¹³⁰. Avusturya ile yapılan Belgrad Antlaşması sonrasında Avusturya Tuna'nın kuzeyine çekildi¹³¹.

Bu arada yalnız kalan Rusya, Hotin ve Yaş Kalelerini ele geçirmesine rağmen savaştan kesin bir netice alamayacağını anladı. Yine o sıralarda başlaması muhtemel İsveç savaşı ile Eflak ve Boğdan'da yaşanan gelişmeler Rusları da barışa yanaştırdı. Ayrıca Avusturya'nın savaştan çekilmesi kararı karşısında Rusya ile de Fransa'nın arabuluculuğunda¹³² Rus murahhası Cagnoni ile Sadrazam İvaz Mehmed Paşa arasında 15 madde ve bir hatimeden oluşan Belgrad Antlaşması imzalandı¹³³. Buna göre Azak Kalesi

¹²⁹ Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi (Karlofça Anlaşmasından XVIII. Yüzyılın Sonlarına Kadar)*, C. V, 6. Baskı, Türk Tarihi Kurumu Yayınları, Ankara 1988, s. 262; Markus Köhbach, "Die diplomatischen Beziehungen zwischen Österreich und dem osmanischen Reich", *Osmanlı Araştırmaları*, C.IV, (ed. Halil İnalçık vd.), İstanbul 1984, s. 247; Avusturya ile yapılan Belgrad Antlaşması'nda Fransa'nın arabuluculuğu ile ilgili olarak Fransa Kralı Louis'den Osmanlı padişahına gönderilen tasdikname tercümesi için bk. "Bundan akdem Devlet-i Âliyye ile Nemçe Çasarı beyninde akd ve karar dade olan mevadd-ı müsahahanın kefaletini mutazammın Françe Padişahından gelen tasdiknamenin tercümesidir", BOA. ADVNS. NMH. d. nr. 7, s. 612-613; Antlaşmanın I. Mahmud tarafından onaylandığına dair Avusturya Kralı'na gönderilen ahidname-i hümayün için bk. "Taraflı hümayündan müceddeden Nemçe Çasarı'na ita olunan ahidname-i hümayün-ı şevketmakrundur", BOA. ADVNS. NMH. d. nr. 7, s. 518-524; Yine Belgrad Antlaşması'nın Avusturya İmparatoru tarafından onaylandığına dair tasdikname gönderilmiştir, bk. "Rikab-ı hümayün-ı şehriyariye Nemçe Çasarı'ndan irsal olunan dibace ve mevad ve hatime tercümesidir", BOA. ADVNS. NMH. d. nr. 7, s. 524-532.

¹³⁰ BOA. A. DVNS. DVE. d. *Nemçeli Ahidnamesi*, nr. 57/1, s. 185-191; BOA. A. DVNS. NMH. d. nr. 1, s. 84-90; Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasî Tarih Metinleri*, C. I, TTK. Yayınları, Ankara 1953, 81-94; Nicolae Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, C. IV, (çev. Nilüfer Epçeli), (çev. kont. Kemal Beydilli), (ed. Erhan Afyoncu), Yeditepe Yayınları, İstanbul 2005, s. 364; M. Cavid Baysun, "Belgrad", *İA. C. II*. MEB. Yayınları, Eskişehir 1979, s. 480; Divna Djuric Zamolo, "Belgrad", *DİA. C. 5*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1992, s. 408; Ayrıca bk. Karl A. Roeder, "The Perils of Eighteenth-Century Peacemaking: Austria and the Treaty of Belgrade, 1739", *Central European History*, Vol. 5, No. 3 (Sep., 1972), pp. 195-207.

¹³¹ Özcan, "Mahmud I", s. 350.

¹³² Bununla ilgili olarak Rus Çaricesi Osmanlı Devleti ile sulh yapılması için Fransız temsilcisine bir ruhsatname vermiştir, bk. "Der-devletde mukim Françe ilçisine Moskof Çaricesi tarafından gelen ruhsatnamenin tercümesidir", BOA. TS.MA. e., nr. 760/4 (H. 4 Cemaziyelahir 1152/M. 8 Eylül 1739).

¹³³ BOA. A. DVNS. DVE. d. *Rusya Ahidname Defteri*, nr. 83/1, s. 82-118; BOA. HH. nr. 1428/58455 (H. 10 Ramazan 1152/M. 11 Aralık 1739); BOA. TS. MA. e. nr. 472/34 (H. 14 Cemaziyelahir 1152/M. 18 Eylül 1739); Karal, *a.g.e.*, s. 293-294; Sertoğlu, *a.g.e.*, s. 2517; Zinkeisen, *a.g.e.*, s. 557-558; Kurtaran, "Sultan Birinci Mahmud Dönemi Osmanlı-Rus Siyasî İlişkileri", s. 599; Ayrıca Osmanlı Devleti ile Rusya arasında imzalanan 15 maddelik antlaşmanın İmparatoriçe Anna tarafından gönderilen tasdiknamenin tercümesi için bk.

Ruslar'da kalacak, fakat tahkim edilmeyecek, Kabartey bölgesi tarafsız hale getirilecekti¹³⁴.

Bu noktada Osmanlı tarihi için çok önemli olan Belgrad Antlaşması'nın imzalanma sürecinde Fransız elçisinin oldukça önemli bir rolü oldu. Nitekim bununla ilgili olarak Albert Vandal şu ifadeleri kullanmaktadır¹³⁵:

“...Marquis De Villeneuve 1728'den 1740'a kadar Bâb-ı âli nezdinde elçilik yaparak bu hususta en önemli aktör oldu. İletişim imkânlarının en yavaş olduğu bu dönemde Villeneuve'ün Fransa'dan Türkiye'ye gönderilişi boşu boşuna olmamış, aksine bu elçimiz şark politikamızın yönlendiricisi olmuştur. Villeneuve İstanbul'a varışında Avusturya ve Rusya'nın entrikalarıyla mücadele etti...”. Yine bu konuyla ilgili olarak Hammer, Fransa'nın aracılığı ve teminatı altında imzalanan ve Osmanlı Devleti'ne üstün imkânlar kazandıran Belgrad Antlaşması'nı Osmanlı Fransız diplomatik münasebetlerinin kaydettiği en parlak olaylardan biri şeklinde tanımlamaktadır. Hammer'e göre Fransa'nın Osmanlı İmparatorluğu meseleleri üzerindeki etkisi ne daha önce ne de bu olaydan sonra hiçbir zaman bu ölçüde kesin olmadı. Yine yazara göre, Villeneuve'nin önemli görevi, Fransa'nın Osmanlı Devleti ile olan diplomatik münasebetleri tarihinin belirttiği en unutulmaz olaydır. Bu noktada Fransa Avrupa'nın bir diğer devletiyle Osmanlı İmparatorluğu arasında antlaşma maddelerinin insan haklarına uygun bir şekilde uygulanmasına müdahalede bulunan ve bunu teminat altına alan ilk devlet oldu. Bu açıdan olağanüstü elçi olarak parlak bir unvana lâyık görülen Villeneuve, o dönemde çeşitli Avrupa

“Rikâb-ı müstetab-ı cihandariye Moskof Çariçesi tarafından gelen ahidnamenin suretidir”, BOA. HH. nr. 1428/58456 (H. 13 Recep 1152/16 Ekim 1739); “Taraf-ı Devlet-i Âliyye'ye Moskof Çariçesinden verilen tasdiknamenin tercümesidir”, BOA. TS. MA. e., nr. 760/7 (H. 5 Safer 1154/M.22 Nisan 1741); Antlaşmanın Rus Çariçesi tarafından onaylandığı ile ilgili gönderilen ahidname için bk. “Rikab-ı müstetab-ı cihandariye Moskof Çariçesi tarafından gelen ahidnamenin suretidir”, BOA. ADVNS. NMH. d. nr. 7, s. 545-549; Yine antlaşmanın imzalanmasında arabuluculuk yapan Fransa elçisinin ve Rus Çariçesi'nin imzaladığı Belgrad Antlaşması'nın onaylandığına dair tasdiknamelerin tercümeleri için bk. “Devlet-i Âliyye ile Moskof devleti beyninde bundan akdem akd ve karar dade olan mevadd-ı müsalahanın kefaletini mutazammın Françe Padişahından gelen tasdiknamenin tercümesidir”, BOA. ADVNS. NMH. d. nr. 7, s. 613-614; BOA. TS. MA. e., nr. 760/7 (H. 5 Safer 1154/M.22 Nisan 1741); Konuyla ilgili olarak Fransa Kralı'ndan antlaşmanın kefaleti ile ilgili gelen ve krala gönderilen mektuplar için bk. “Rikab-ı hümayûn-ı şehriyariye Françe Padişahından gelen namenin tercümesidir” BOA. ADVNS. NMH. d. nr. 7, s. 614-616; “Rikab-ı kartab-ı hazret-i şehriyariden hala Françe Padişahına şerefbağş-i südur olup ilçisi ile gidecek name-i hümayûnun müsveddesidir”, s. 616-617; İlgili belgeler Villeneuve'nin Belgrad Antlaşması'ndaki resmi arabuluculuğunu ve antlaşmanın imzalanmasındaki katkılarını göstermektedir.

¹³⁴ Özcan, “Mahmud I”, s. 350.

¹³⁵ Albert Vandal'dan aktaran Şişman, a.g.t., s. 50-51.

hükümetleri tarafından Babıâli ile girişilen tüm müzakerelerin aynı zamanda ruhu, vasisi ve rehberi konumuna geldi¹³⁶. Yine süreçle ilgili olarak Shapı Kazıyev, Belgrad Antlaşması'nda Fransa'nın kefalet ve yardımı olmasaydı Osmanlı Devleti için şartların daha ağır olacağını ifade etmektedir¹³⁷. Avusturya kaynaklarında ise Belgrad Antlaşması'nın imzalanmasında başarısızlığın askeri açıdan Wallis'e ait olduğu ifade edilirken, diplomatik açıdan ise Osmanlı müzakerecilerinin kabiliyetlerinden çok Neipperg'in aceleciliği ve Villeneuve'nin becerisi gösterilmiştir¹³⁸. Yine konu ile ilgili üst düzey bir Rus yetkilinin Belgrad Antlaşması sonrasında "*Türkler, başarılarını Muhammet ve Villeneuve'e borçludur*" şeklindeki açıklama, antlaşma sürecindeki Fransız elçisinin etkisini ortaya koymaktadır¹³⁹. Bu noktada Villeneuve'nin elçiliğinin Osmanlı Devleti'ne uzun zamandır kaybettiği itibarı geri kazandırdığı söylenebilir. Nitekim Villeneuve, 1736-1739 savaşlarında her ne kadar kendi devletinin menfaatleri için gayret etmişse de, her hâlükârda Rusların ve daha da önemlisi Habsburgların Osmanlı Devleti aleyhinde genişleme politikalarına engel oldu¹⁴⁰. Bu arada Fransız elçisi Rusya karşısında Osmanlı Devleti'nin bu kadar başarılı bir antlaşmaya imza atmadaki etkisi nedeniyle ülkesine döndükten sonra Fransa Kralı tarafından Hariciye Nezareti'nin başına getirilmek istendi. Fakat Villeneuve, XV. Louis'in bu cazip teklifini kabul etmedi¹⁴¹.

Osmanlı tarihi için önemli bir dönüm noktası oluşturan bu antlaşma ile daha önce 1718 Pasarofça Antlaşması'nda Avusturya'ya verilen birçok bölge geri alındı¹⁴². Nitekim ilgili antlaşmada Avusturya'dan Belgrad, Semendre ve İrşova geri alınırken, Tuna savunma hattı yeniden oluşturuldu. Sonuçta Osmanlı Devleti, siyasi ve ekonomik problemler yaşadığı bir dönemde dahi, Avrupa'nın en önemli devletleri ile yaptığı mücadelelerden başarı ile çıkabileceğini gösterdi¹⁴³. Avusturya ve Rusya ile ayrı ayrı imzalanan Belgrad Antlaşmalarıyla Osmanlılar 1699'daki Karlofça sonrası ilk defa iki güçlü devletle başa çıkabildi ve onları geri çekilmeye mecbur

¹³⁶ Hammer, *a.g.e.*, C. 8, s. 2173.

¹³⁷ Shapı Kazıyev, "Ekonomik Çekişmenin Neticesi Olarak Türk-Rus Savaşları", *Osmanlı*, (ed. Güler Eren), C. I, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s. 554.

¹³⁸ Karagöz, *a.g.t.*, s.296.

¹³⁹ Şimşek, *a.g.t.*, s. 31.

¹⁴⁰ Karagöz, "a.g.m", s. 199.

¹⁴¹ Şimşek, *a.g.t.*, s. 31.

¹⁴² Jorga, *a.g.e.*, s. 364; Mustafa Hattî Efendi, *Viyana Sefâretnâmesi* (haz. Ali İbrahim Savaş), TTK. Yayınları, Ankara 1999, s. 8

¹⁴³ Karagöz, "a.g.m", s. 190-191.

etti¹⁴⁴. Tüm bu açılardan Belgrad Antlaşması Osmanlı Devleti'nin Karlofça ve Pasarofça'da imzaladığı antlaşmalara nispetle en kârlı olanıdır. Osmanlı Devleti bu antlaşma ile daha önce uğradığı zararlarının ve toprak kayıplarının bir kısmını telâfi ederken, dönemin önemli devletleri sayılan iki güce karşı aynı anda karşı koyabileceğini de gösterdi. Aynı zamanda Belgrad Antlaşması neticesinde Osmanlı Devleti Rusya ile 29 yıllık bir barışa girerken, Avusturya ile de 1787 yılına kadar devam edecek 48 yıllık bir barış sürecine girdi¹⁴⁵.

Bu şekilde Fransız elçisi Villeneuve, Belgrad Antlaşmalarındaki arabuluculuğu ile Osmanlı Devleti'nin daha önce kaybettiği Belgrad ve Azak Kalesi gibi topraklarını geri almasını sağladı. Bu gelişmeler elçiye İstanbul'daki görevinin sona ermesine kadar büyük bir itibar kazandırdı. Nitekim Villeneuve için İstanbul'da defalarca ziyafetler verildi. Döneme ait belgelerde bu ziyafetlerden birinde Matbah-ı Âmire'ye İstanbul Ağası tarafından 20 çeki¹⁴⁶ odun verildiği tespit edilmektedir¹⁴⁷. Yine başka bir ziyafet 1740 yılında Bahariye Yalısı'nda vezir-i azam tarafından verildi¹⁴⁸. Antlaşmanın imzalanmasından sonra Avusturya İmparatoru'nun tasdikli nüshasını getiren Nemçe elçisi için Tersane-i Âmire'de verilen ziyafete çağrılan Villeneuve'ye sadrazam tarafından samur kürk ihsan olundu¹⁴⁹. Yine Fransız elçisine ziyafet esnasında çeşitli at takımlarından meydana gelen ve toplam değeri 1.457 kuruş olan hediyeler¹⁵⁰ verildi. Elçiye verilen hediye eşyalar şu şekildedir¹⁵¹.

¹⁴⁴ Mehmet Alaaddin Yalçınkaya, "XVIII. Yüzyıl: İslahat, Değişim ve Diplomasi Dönemi (1703-1789)", *Türkler*, C. 12, (ed. Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 492.

¹⁴⁵ Kurtaran, *a.g.e.*, s. 397.

¹⁴⁶ Türkçe "tartmak" anlamındaki çekmek fiilinden gelen çeki kelimesi daha çok odun, taş ve kireç gibi maddelerin tartılmasında kullanılan bir alet ve ağırlık ölçüsü birimidir. Cengiz Kallek, "Çeki", *DİA*, C. 8, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1993, s. 251.

¹⁴⁷ BOA. C. HR. nr. 56/2815 (H. 24 Safer 1153/M. 21 Mayıs 1740).

¹⁴⁸ Şemdanizâde Fındıklılı Süleyman Efendi, *a.g.e.*, s. 99.

¹⁴⁹ Vakanüvis Mehmet Suphi Efendi, *a.g.e.*, s. 606-607; Osmanlı tarihinde önceleri elçilere sadece kaftan verilirken, 1644 yılında ilk kez Avusturya'dan gelen fevkalâde elçiye vezir, şeyhülislam ve kazaskerlere giydirilen samur kürk giydirildi. III. Ahmed döneminden itibaren tekrar değişen hilat sisteminde yine kaftan usulüne dönüldü ve bu sistem 1772 yılına kadar devam etti. İlgili tarihte İsveç orta elçisine iltifat olarak samur kürk giydirildi ve bundan sonra yeniden bu sisteme devam ettirildi, Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s. 306; Bu durum Fransa elçisinin Babiâli nezdindeki itibarını göstermektedir. Nitekim Belgrad Antlaşması'ndan sonra karşılıklı elçi teatisi için gelen Rus elçisi Aleksander Romonzof'a sadrazam tarafından serasere kaplı kürk giydirildi, bk. Vakanüvis Mehmet Suphi Efendi, *a.g.e.*, s. 685-686.

¹⁵⁰ Diplomatik armağan olarak da isimlendirilen bu hediyeler devletlerarası diplomatik ilişkilerde çok eski dönemlerden beri mevcut olup taraflar arasındaki ilişkilerin uyumlu olmasında oldukça etkili araçlardır, Frederic Hitzel, "Diplomatik Armağanlar: Osmanlı

Tablo-1: Fransız Elçisine Tersane-i Âmire’de Hediye Olarak Verilen Mehterhane Eşyalarının Cinsi, Miktarı ve Değeri

Cinsi	Miktarı	Değeri (Kuruş)
Kebir kese	1	500
Raht ¹⁵²	1	190
Sim eğer	1	110
Rikab ¹⁵³	1 çift (867 dirhem ağırlığında)	188 ve 33 para
Tabkır dizgin	1	13,5
Teğelti kuzgun zahme	1	7,5
Kadede bağı	1	3
Çuka yedek örtüsü çuka gömlek	1	16,5
Han kumaşı	1	150
Sof kubur telli kakum	1	5
Tersane’de ağır yağlık	1	6
At	1	200
Toplam		1457

Son olarak elçinin görev süresi bittikten sonra ülkesine dönmeden önce sadrazam tarafından Çırağan Sarayı’nda bir ziyafet verildi¹⁵⁴. Ayrıca antlaşmanın imzalanmasından sonra Sultan I. Mahmud, Fransa elçisine samur kürk, bir hilat ve koşum takımları ile göz alıcı güzellikte bir at hediye etti¹⁵⁵. Fransız elçisine giydirilen kürk el sof kaplı kabaruklu bir top kakum olup, 110 kuruş masraf edilmek suretiyle temin edildi. Elçinin maiyetindeki

İmparatorluğu İle Batı Avrupa Ülkeleri Arasında Modern Çağda Yapılan Kültürel Değiş Tokuş”, *Harp ve Sulh Avrupa ve Osmanlılar*, (ed. Dejanirah Couto), (Çev. Şirin Tekeli), Kitap Yayınevi, İstanbul 2010, s. 244; Ayrıca bk. Ali Bardakoğlu, “Hediye”, *DİA*. C. XVII, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1998, s. 151-155.

¹⁵¹ Sevinç, *a.g.e.*, s. 209-210.

¹⁵² At takımı, eyer takımı, Açık göz, *a.g.t.*, s. 343.

¹⁵³ Üzenği şeklinde de bilinen rikâb, ata binildiği zaman, ayakları koymak için eyerin iki tarafına kayışla asılan ve istenildiğinde uzatılabilen ve kısaltılabilen altı düz madeni halkalar için kullanılan bir kavramdır, Emine Dingec, “18. Yüzyılın İkinci Yarısında Saray Atlarının Binit Takımları” *U. Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 12, S. 20, 2011/1, s. 13.

¹⁵⁴ Vakanüvis Mehmet Suphi Efendi, *a.g.e.*, s. 689.

¹⁵⁵ Şişman, *a.g.t.*, s. 51.

oğluna da giydirilmek üzere kabur tekli kakum bir kürk de 110 kuruş masrafla satın alındı¹⁵⁶. Yine Villeneuve'nin şerefine İstanbul zindanlarında bulunan otuz Alman esiri serbest bırakıldı¹⁵⁷. Tüm bu gelişmeler Osmanlı yönetiminin Fransız elçisinin faaliyetlerinden oldukça memnun kaldığını göstermektedir. Aynı zamanda Belgrad Antlaşması'nın imzalanması Osmanlı Devleti nezdinde Fransa'ya büyük bir saygınlık kazandırdı. Antlaşmadan sonra I. Mahmud'un isteği ile arabuluculuk yapan Fransız elçisine bir miktar para verildi. Bu çerçevede elçinin kendisine 4.000 zer-i mahbub, ser-kâtibine 200; baş tercümanına 200; diğer tercümanına ise 150 kuruş olmak üzere toplam 4.550 kuruşluk miktar ordu-yu hümâyûn hazinesinden ödendi¹⁵⁸. Yine Osmanlı padişahı tarafından Fransa kralına çeşitli hediyeler gönderildi. Nitekim Fransız elçisi padişahın huzuruna çıktığında Fransa Kralı'nın gönderdiği kıymetli hediyeleri padişaha sunmuştu. Villeneuve'nin getirdiği bu hediyeler, saat, porselen ve çeşitli kumaşlardan oluşurken, bu hediyeler Harem-i Hümâyûn'a teslim edildi¹⁵⁹. Bu açıdan Fransız elçisi ülkesine dönmeden önce Fransa Kralı'na gönderilmek üzere kıymetli hediyeler verildi. Başbâkikulu Abdullah Ağa tarafından satın alınan bu hediyeler toplamda 7.400,5 kuruş tutmakta olup, bunun 2.500 kuruş canib-i mirîden (devlet hazinesi) karşılandı. Geri kalan 4.900,5 kuruştan 10 kuruşu düşüldükten sonra kalan 1.890 kuruş ise taşradan karşılandı¹⁶⁰.

Fransız Kralı'na gönderilecek hediyeler arasında atlas işlemeli kumaşlar ile Rumî kâri tüfenk vs. gibi kıymetli eşyalar bulunmaktadır. Bu çerçevede Fransa Kralı'na hediye olarak gönderilmek üzere satın alınan ürünlerin cins ve miktarı şu şekildedir:¹⁶¹

Tablo-2: Sultan I. Mahmud Tarafından Fransa Kralı'na Gönderilen Hediyelerin Cins, Miktar ve Fiyatları

Cins	Miktar	Birim Fiyatı	Toplam Fiyat
18 zirâ olmak üzere sade İstanbul kâri dîba tafe	2 adet	172 kuruş	352 kuruş
Dibâ-i mezburların Frenk	300	-	-

¹⁵⁶ Sevinç, *a.g.e.*, s. 197-198.

¹⁵⁷ Şişman, *a.g.t.*, s. 51.

¹⁵⁸ BOA. AE. SMHD. I. nr. 211/ 16652 (H. 29 Recep 1152/M. 1 Kasım 1739).

¹⁵⁹ Sevinç, *a.g.e.*, s. 191-192.

¹⁶⁰ Bk. "Taraflı hümâyûndan Françe tarafına tertib olunan hediyadan ba-ferman-ı âli marifet kullarıyla mübayaa olunan eşyanın bahalarıdır", BOA. C. HR. nr. 139/ 6916 (H. 13 Muharrem 1153/M. 10 Nisan 1740).

¹⁶¹ BOA. C. HR. nr. 139/ 6916 (H. 13 Muharrem 1153/M. 10 Nisan 1740).

pesend sözni? Üstadiye ve kılbadan ve harir	adet		
16'şar zirâ olmak üzere Acem taklidi İstanbul kâri dibâ tafe	10 adet	260 kuruş	2600 kuruş
Kundakları boyalı ve sir mahi zerteşanlı musanna' tüfenk Rumi kâri	4 kit'a	300 kuruş	1200 kuruş
Kundakları boğaz renşanlı? musanna' tüfenk Rumi kâri	2 kit'a	275 kuruş	550 kuruş
Kundakları eye neviz? tüfenk Rumi kâri	2 kit'a	150 kuruş	300 kuruş
Kundakları musanna' dutmanları sim tekleflü? İstanbul kâri piştov	2 çift	140 kuruş	280 kuruş
Kundakları musanna' namluları Rumi kâri piştov	7 çift	80 kuruş	560 kuruş
Çuka üzerine sözni işleme piştov alafı? üstadiye ve çuka ve atlas ve şerit ve sairesi	9 çift	45 kuruş	405 kuruş
Yapuk için al saye çuka	4 çift	9 kuruş	36 kuruş
Yapuk-1 mezburun sırması	1152 çift	?	532,5 kuruş
Yapuk-1 mezburun sırma üstadiyesi	1152	-	115 kuruş
Yapuk-1 mezburun pesend üstadiyesi ve harir baha ve kirpas ve eğerhanesi şeridi vesaire	-	-	97.5 kuruş
Yapuk-1 mezburun astarı için sarı atlas	11 çift	3,5 kuruş	38, kuruş
Çuka tüfenk alafı?	8 çift	2,5 kuruş	12,5kuruş
Tüfenk alaflarına ağızlık atlas	6 çift	-	15 kuruş
Tüfenk-i mezbur ve piştov alafları için.....	12	-	-
Eşya-yı mezburları vaz' için sebit? sandık	3 adet	-	-

Görüldüğü üzere Fransa elçisinin faaliyetleri I. Mahmud'u oldukça memnun etmiş ve elçinin dönüşünde Fransa Kralı'na kıymetli hediyeler gönderilmiştir.

2.4. 1740 Fransız Kapitülasyonları ve Marquis Louis Sauveur de Villeneuve

Villeneuve'nin Osmanlı-Fransız ilişkileri üzerindeki önemli etkilerinden birisi de 1740 yılında Fransa'ya verilen kapitülasyonlardaki rolüdür. Döneme ait belgelerde taraflar arasındaki antlaşmanın uygulanmasıyla ilgili problemlerin çözümünde yine Fransa elçisi devreye sokulduğunu göstermektedir. Nitekim bununla ilgili olarak Fransa Kralı'ndan Osmanlı padişahına¹⁶² ve sadrazama gönderilen mektuplarda¹⁶³ dostluk ve iyi ilişkilerin güçlendirilmesi ve yapılan antlaşmanın yenilenmesi konusunda Villeneuve'ye tam yetki verildiği ifade edilmiştir¹⁶⁴. On üç sene süren İran harbinden yorulan ve henüz tamamen bitmeden iki devletin (Rusya ve Avusturya) taarruzuna uğrayan Osmanlı Devleti'ne karşı böyle bir yardım yapan Fransa'ya karşı müteşekkir kalan I. Mahmud Fransa'yı kara gün dostu sayarak eski ahitnamedeki maddelerden daha geniş imtiyazlar verilmesini istedi¹⁶⁵. Bunun sonucunda Rusya ve Avusturya'nın baskısıyla askıya alınan Fransız kapitülasyonları 28 Mayıs 1740 tarihinde genişletilerek yenilendi¹⁶⁶. Bununla ilgili olarak I. Mahmud tarafından Fransa Kralı'na gönderilen mektupta, Fransa Kralı tarafından gönderilen mektuptan duyulan memnuniyet ifade edildi. Yine mektubun devamında Villeneuve'nin huzura

¹⁶²Bk. "*Rikâb-ı hümayûn-ı şehriyariye Françe Padişahından gelen namenin tercümesidir*", BOA. ADVNS. NMH. d. nr. 7, s. 568.

¹⁶³Bk. "*Devletlü saadetlü vezir-i azam hazretlerine Françe Padişahından gelen mektubun tercümesidir*", BOA. ADVNS. NMH. d. nr. 7, s. 569-570.

¹⁶⁴ Ayrıca Franaa Kralı tarafından Osmanlı padişahı ve sadrazamına gönderilen mektup ve cevabî name-i hümayûn ile Fransa Kralı'nın ahidnamenin yenilenmesi ile ilgili Villeneuve'ye verdiği ruhsatnameler için bk. "*Rikâb-ı hümayûn-ı şehriyariye Françe Padişahından gelen namenin surerti tercümesidir*", "*Haşmetlü Fransa Kralından der-Devlet-i Aliyye'de meks iden ilçisine irsal olunan ruhsatname sureti tercümesidir*", BOA. TS. MA. E. Nr. 453/17 (H. 29 Zilkade 1152/M. 27 Şubat 1740).

¹⁶⁵ Kurtaran, *a.g.e.*, s. 478.

¹⁶⁶ Bk. "*Fransa Devleti ile münakid olan 1153 tarihli muahedenin sureti*", BOA. C. HR. nr. 146/ 7292 (H.4 Rebiyülevvel 1153/M. 30 Mayıs 1740); BOA. ADVNS. NMH. d. nr. 7, s. 572-582; Hammer, *a.g.e.*, s. 2174; Karal, *a.g.e.*, s. 295-296; Ayrıntılı bilgi için bk. *Sultan Mahmud-ı evvel Zamanında Fransız Muahedesi*, Üniv. Ktph. TY. nr. 2270; 1740 kapitülasyonları ile Fransa'ya verilen haklar ile ilgili bk. Kurtaran, "I. Mahmud Döneminde Avrupalı Devletler", s. 233-236.

kabul edilerek Fransa'nın istediği yeni antlaşmanın imzalandığı belirtildi¹⁶⁷. Fransa'ya verilen yeni kapitülasyonlar VII. ve son kapitülasyonlar olup buna göre: Fransız elçileri Osmanlıların yanında diğer Hıristiyan devletlerin elçilerinden daha üstün ve ayrıcalıklı muamele görecekler, Osmanlı ülkesinde geniş bir konsolosluk ağı kurabilecekler ve elçilik ile konsolosluklarda çalışan Fransız görevliler cizyeden muaf tutulacaklardır. Yine 1740 kapitülasyonlarına göre hangi ülkeye mensup olursa olsun Osmanlı topraklarında bulunan Katolik papazlar, Fransa Kralı'nın himayesinde kabul edilecekler ve Kudüs'teki Hıristiyanlığın kutsal sayılan yerleri Fransa tarafından idare edilecektir¹⁶⁸. Bu noktada 1740 yılında Fransa'ya verilen bu kapitülasyonların daha öncekilerden iki önemli farkı vardır. Bunların birincisi, daha önceki kapitülasyonlardan farklı olarak, süre şartının kaldırılmasıdır. İkincisi ise 1740 kapitülasyonları ile Fransa'ya 1535 yılından beri verilen imtiyazların toplu bir hale getirilmek suretiyle tekrar edilmesidir¹⁶⁹.

Albert Vandal, Villeneuve'nin 1740 ahidnâmesinin imzalanmasındaki başarısını ve ahidnâmenin önemini şu şekilde ifade etmektedir¹⁷⁰:

“...Birçok defa da elde edilen bu saygınlık, başka avantajları da beraberinde getiriyordu; öncelikle imtiyazlarımızın içine yeni ve yararlı şartlar koymak için bir fırsattı, diğer yandan her yenilenmeden sonra eyalet valilerine değişiklik yapılmış kapitülasyonların bir örneğini sunmak adet olduğu üzere, bu gönderişler Şarktaki konumumuzu ve itibarımızı güçlendirmekteydi, konsoloslarımıza haklarını, Türk kumandanlarına da ödevlerini hatırlatmaktaydı....”

1740 ahidnâmesi “Muahede” usûlü dâhilinde tanzim edilen ve “Kapitülasyon” adı ile bilinen en son ahidnâmedir. Fransızlar, bu ahidnâme ile Osmanlı ülkesinde “En ziyade müsâadeye mazhar ülke” ayrıcalığını kazanırken, bütün Avrupa Hıristiyan âleminin himayesini de uhdesine aldı¹⁷¹.

Böylece XVI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Akdeniz'de Venedik ve İngiltere ile yaptığı ticarî mücadeleyi büyük ölçüde kendi lehlerine sonuçlandıran Fransa, Osmanlı ülkesinde en çok itibar gören millet

¹⁶⁷ Bk. “*Taraf-ı hümâyûn-ı mevahib-i makrûn-ı hazret-i cihandariden haşmetlü França padişahına bu defa yazılan name-i hümâyûn-ı şevket nümunuun tercümesidir*”, BOA. ADVNS. NMH. d. nr. 7, s. 572-573.

¹⁶⁸ Sertoğlu, *a.g.e.*, s. 2518; Kurtaran, *a.g.e.*, s. 479.

¹⁶⁹ Kurtaran, “I. Mahmud Döneminde Avrupalı Devletler”, s. 233.

¹⁷⁰ Albert Vandal'dan aktaran Şişman, *a.g.t.*, s. 52.

¹⁷¹ Şişman, *a.g.t.*, s. 76.

durumuna geldi. Belgrad Antlaşması'nın ardından Rusların antlaşma şartlarından olan Azak Kalesini yıkmamaları üzerine, antlaşmanın Fransa'nın kefaleti ile yapılmasından dolayı Said Mehmed Efendi muvakkat elçi olarak Paris'e gönderildi (1741)¹⁷². Osmanlı elçisine Fransa Kralı'na götürülmek üzere 5.089 kuruş tutarında hediye verildi¹⁷³. Osmanlı elçisi tarafından Fransa Kralı'na gönderilen mektupta I. Mahmud, 1736-1739 savaşı boyunca Fransa'nın Osmanlılara olan desteği ve barış sırasındaki Osmanlı lehine olan arabuluculuklarından dolayı teşekkür ediyordu. Yine mektubun devamında Rusların Azak Kalesi'ni yıkmada ayak diredikleri ve antlaşmanın Fransa'nın tavassutunda imzalanmasından dolayı, Fransa'nın bu konuda gerekenleri yapması gerektiği bildirildi¹⁷⁴.

2.5.Marquis Louis Sauveur de Villeneuve'nin İstanbul Elçiliğindeki Diğer Faaliyetleri

1728-1741 tarihleri arasında İstanbul'da mukim elçilik faaliyetlerinde bulunan Villeneuve bu süre içerisinde diğer daimî elçiler gibi Osmanlı ülkesindeki kendi vatandaş ve tüccarlarının haklarını korumuş ve bu yönde Babîâlî'ye taleplerde bulunmuştur. Dönemin belgelerine yansıyan bu taleplerin birinde Babîâlî'ye yazdığı arzuhalde Villeneuve, Mısır'da bulunan Frenk kilisesinin tamir edilmesini istemektedir¹⁷⁵. Yine Fransız elçisi Osmanlı ülkesindeki Fransa esirlerinin kurtarılması için çalışmalarında bulunmuştur. Nitekim döneme ait belgelerde Fransız elçisinin bu konularla yakından ilgilendiği görülmektedir. Bu çerçevede Villeneuve'nin Osmanlı makamlarına yazdığı çok sayıda takrir ve arzuhal bulunmaktadır. Örneğin H. 29 Cemaziyelahir 1149/M. 4 Kasım 1736 tarihinde Fransa elçisi tarafından Edirne Kadısı, bostancıbaşı ve Edirne Mollası'na verilen arzuhalde iki Fransız tüccarının çuka satışından alacaklı oldukları 1.114 kuruşun Edirne esnafından tahsil edilmesini talep etmektedir¹⁷⁶. Fransız sefiri tarafından

¹⁷² Şemdanizâde Fındıklılı Süleyman Efendi, *a.g.e.*, s. 107; Karal, *a.g.e.*, s. 296; Unat, *a.g.e.*, s. 240; Bununla ilgili daha önce Avusturya ve Rusya ile aramızda imzalanan Belgrad Antlaşması'nda arabulucuk yapan Fransa'nın Rusların Azak kalesini yıkmaları ve hudutların belirlenmesinde çıkardıkları sorunların halledilmesi için arabuluculuk yapmaları amacıyla Rumeli Beylerbeyi payesi ile Said Mehmed Efendi'nin büyükelçi olarak Fransa'ya gönderildiği ifade edilmektedir, BOA. HH. nr. 3/ 87(H. 6 Cemaziyevvel 1154/M. 19 Ağustos 1741); Ayrıca Mehmed Said Efendi'nin Fransız elçiliği ile ilgili bk. Tahir Sevinç, "Osmanlı-Fransız İlişkileri ve Mehmed Said Paşa'nın Paris Sefareti (1739-1742)", *SDÜ. Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Nisan 2013, Sayı: 28, s. 117-132.

¹⁷³ BOA. TS. MA. e., nr. 1158/74 (H. 6 Cemaziyevvel 1154/M. 19 Ağustos 1741); Ayrıca Fransa Kralı'na gönderilen hediyelerin listesi için bk. BOA. TS. MA. e., nr. 757/106 (H. 10 Cemaziyevvel 1154/M. 24 Temmuz 1741).

¹⁷⁴ Karal, *a.g.e.*, s. 296-297, Sertoğlu, *a.g.e.*, s. 2521.

¹⁷⁵ BOA. C. HR. nr. 17/1580 (H. 29 Zilhicce 1143/M. 5 Temmuz 1731).

¹⁷⁶ BOA. C. HR. nr. 115/5710 (H. 29 Cemaziyelahir 1149/M. 4 Kasım 1736).

Babiâli'ye verilen başka bir arzualde ise Fransız tüccarlarının haklarının korunması için Selanik konsolosluğuna atanan Pirtoma'ya konsolosluk beratının verilmesi istenmektedir¹⁷⁷. H. 1152/M. 1739 tarihinde Çorlu idarecilerine gönderilen bir hükümde ise Fransa elçisinin bir torba kâğıt vererek İstanbul'a götürmesini istediği Tomas'ın Çorlu'da çalınan eşyaları ve kâğıdının bulunarak İstanbul'a gönderilmesi istenmektedir¹⁷⁸. H. 20 Ramazan 1153/M. 9 Aralık 1740 tarihinde iki Fransız tüccar kaptanının aşırı rüzgâr sebebiyle sığındıkları Mora'da iki bin kişilik bir Rum grup tarafından saldırıya uğradıkları belirtilmektedir. Belgenin devamında saldırıdan kurtulan Fransız kaptanların gemisinde kalan 6 Rum'un İzmir'e getirildiği ifade edilmektedir. Bu çerçevede Fransız elçisinin bu 6 Rum'un kalebent edilmesi hakkında İzmir Kadısı'na bir takrir verdiği anlaşılmaktadır. Osmanlı yönetimi de ilgili takrir gereğince bu kişilerin cezalandırılmasını istemiştir¹⁷⁹.

Fransa elçisi görevde kaldığı süre boyunca diğer devletlerin durumları ile ilgili gelişmeleri de Osmanlı yönetimine bildirmiştir. Örneğin H. 1143/M. 1730 tarihinde Osmanlı sadrazamı Nevşehirli Damad İbrahim Paşa ile görüşen Villeneuve, Rusya ve Avusturya ve Lehistan'daki gelişmelerle ilgili bilgi vermiştir¹⁸⁰. Aynı tarihte Rus elçisi ile görüşen Fransız temsilcisi, padişaha sunduğu ayrıntılı raporda Rusya ile İran arasında gerçekleşen ittifakın Osmanlı'ya karşı olmadığı bilgisini verdi¹⁸¹. Bunların yanı sıra Fransa elçisi, Babiâli'nin diğer devletlerle yaptığı antlaşmalarda da etkili oldu. Bu çerçevede Villeneuve'nin girişimleri ile Osmanlı Devleti 4 Ocak 1740 yılında İsveç'le bir savunma antlaşması imzaladı¹⁸². Benzer şekilde Fransız elçisinin girişimleri sonucunda İspanya ile 14 Nisan 1740 yılında bir ticaret antlaşması imzalayan Osmanlı Devleti ile Avrupa devletleri arasında bir denge kuruldu ve 1768 yılına kadar sürecek olan uzun bir barış dönemine girildi¹⁸³. Tüm bu faaliyetleri ile Fransa Babiâli'nin Karlofça Antlaşması ile benimsemek zorunda kaldığı antlaşmalardaki arabuluculuk rolünü İngiltere ve Hollanda'dan belirli bir süre için almış oldu. Yine Fransa ilgili süreçteki faaliyetleri ile Osmanlıların aleyhine dönme ihtimali gösteren savaşlara son

¹⁷⁷ Bk. "Devletlü saadetli sultanım hazretlerinin huzur-ı âlilerine arzual oldur ki", BOA. C. HR. nr. 106/5260 (H. 16 Ramazan 1149/M. 18 Ocak 1737).

¹⁷⁸ Bk. "Çorlu Kazası Voyvodasına ve kethüda eri ve yeniçeri serdarı vekilleri ve ayân-ı vilâyete hüküm ki..", BOA. C. HR. nr. 20/967 (H. 29 Rebiyülevvel 1152/M. 6 Temmuz 1739).

¹⁷⁹ Bk. BOA. C. HR. nr. 121/6019 (H. 20 Ramazan 1153/M. 9 Aralık 1740).

¹⁸⁰ BOA AE. SMHD. I. nr. 132/12959 (H. 18 Safer 1143/M. 2 Eylül 1730).

¹⁸¹ Bk. "Benim şevketlü kerametlü mehabbetlü kudretlü velinimetim sebeb-i devletim efendim", BOA AE. SMHD. I. nr. 214/20700 (H. 19 Rebiyülevvel 1143/M. 2 Ekim 1730).

¹⁸² BOA. A. DVNS. DVE. nr. 49/1, s. 32-34.

¹⁸³ Özcan, "Mahmud I", s. 350; Karagöz, *a.g.t.*, s.293.

verirken, 1739 Antlaşmaları ile Avrupa kamuoyunu Osmanlıların başarılarının etkisi altında bıraktı. Aynı zamanda Fransa, Avusturya ile Rusya arasındaki ittifakın bozulmasına neden olurken, İngiltere, Hollanda ve Prusya Osmanlı Devleti üzerinde nüfuz sahibi olarak Avusturya ve Rusya'nın dikkatlerini üzerine çekmeyi başardı¹⁸⁴.

Görüldüğü üzere Babıâli nezdinde oldukça iyi ağırlanan ve her türlü ihtiyacı giderilen Fransa elçisinin bir takım özel talepleri de Osmanlı yönetimince karşılanmıştır. Bu çerçevede elçi tarafından yazılan bir arzuhalde esir edilerek Malta'ya getirilen ve burada serbest bırakılan Giritli Ayşe adında bir kadının 702 kuruşluk kefalet bahasının Tercüman David'in oğlu Cozep tarafından ödenerek salıverilmesine binaen kefalet ücretinin kefillerine ödenmesi istenmektedir¹⁸⁵. Aynı tarihi başka bir arzuhalinde ticaret için Eğriboz'a gelerek Fransız konsolosuna iltica eden Malta taciri Petro'ya Eğriboz'da yapılan muamelenin antlaşma şartlarına aykırı olduğunu belirten Villeneuve, ilgili şahsın serbest bırakılmasını talep etmektedir¹⁸⁶.

Ayrıca elçinin isteği ile Tersane-i Âmire Zindanı'nda bulunan 4 adet mirî esir, serbest bırakılarak Fransız temsilcisine teslim edilmiştir¹⁸⁷. Aynı şekilde Mehadiye ve Adakale muhasaraları sırasında Avusturya'dan alınarak tersane zindanlarına konulan 4 nefer esirin Fransız vatandaşı olmalarına binaen serbest bırakılmaları konusunda Villeneuve'nin talebi oldu. Bu çerçevede bu 4 esir Fransız elçisine teslim edildi¹⁸⁸. Villeneuve H. 1151/M. 1739 tarihli bir arzuhalinde İzmir'deki Fransa, İngiltere, Venedik ve Hollanda gibi devletlerin ikamet ettikleri mahalleye dört sokak kapısının yapılmasını istedi¹⁸⁹.

Fransa elçisi tarafından verilen başka bir takirde ise Rusya ile yapılan müsalaha gereğince serbest bırakılan Rus esirin Rus hududuna kadar güvenli bir şekilde getirilmesi için yol hükmü verilmesi ve 1 çavuş ile 20 adet öküz arabasının tahsis edilmesi istenmektedir¹⁹⁰. Yine Rusya ile imzalanan 15 maddelik antlaşma gereğince¹⁹¹ affedilen Rus esirlerinin de Fransa elçisine

¹⁸⁴ Karagöz, *a.g.t.*, s.294.

¹⁸⁵ Bk. "*Devletlü saadetlü sultanım hazretlerinin huzur-ı âlilerine arzuhal oldur ki*", BOA. İE. HR. nr. 17/1581 (H. 29 Zilhicce 1143/M. 5 Temmuz 1731).

¹⁸⁶ BOA. İE. HR. nr. 17/1582 (H. 29 Zilhicce 1143/M. 5 Temmuz 1731).

¹⁸⁷ Bk. BOA. AE. SMHD. I. nr. (H. 9 Recep 1152/M. 2 Kasım 1739).

¹⁸⁸ BOA. C. HR. nr. 130/6467 (H. 5 Şevval 1151/M. 16 Ocak 1739).

¹⁸⁹ BOA. C. BLD. nr. 57/2850 (H. 29 Zilhicce 1151/M. 9 Nisan 1739).

¹⁹⁰ BOA. C. HR. nr. 159/7945 (H. 21 Ramazan 1152/M. 22 Aralık 1739).

¹⁹¹ Rusya ile yapılan 15 maddelik antlaşmanın 7. maddesi esirlerin durumu ile ilgili olup, antlaşmaya göre her iki tarafta aldıkları esirleri karşılıklı olarak serbest bırakacaktır. İlgili madde şu şekildedir: "*Gerek bu cenkde ve gerek bundan akdem tarafeynden ahz olunan esirleri bir takiriyle alıkonulan gerek askeri ve gerek sairlerden her kimler olurlar ise*

teslim edildiği görülmektedir. Bu çerçevede H. 12 Zilkade 1152/M. 10 Şubat 1740 tarihinde 193 nefer Rus esiri antlaşma şartları gereğince affedilerek arabulucu olan Fransız elçisine teslim edildi¹⁹². Benzer şekilde bununla ilgili olarak Yedikule'ye getirilen 4 esirin Divan-ı Hümâyûn tercümanı aracılığıyla Fransa elçisine teslim edilmesi için Başmuhasebe'ye kaydedilmesi amacıyla Yedikule Dizdarı tarafından bir takrir yazıldı¹⁹³. Fransa elçisinin aracılığıyla kurtarılması istenen Osmanlı esirleri de vardır. Örneğin III. Ahmed'in sadrazama hitaben gönderdiği bir hatt-ı hümâyûnda II. Mustafa'nın ikinci seferinde esir alınan ve hala Alikorna'da esir olan Dergâh-ı âli cebecibaşlarından Basmacı Mehmed'in oğlu Tiryaki Ali Odabaşı'nın Fransa elçisi aracılığıyla kurtarılması istenmektedir¹⁹⁴.

Fransa elçisinin gerek Rusya ve gerekse Avusturya ile olan antlaşmalardaki arabulucunun antlaşmadan sonra da devam ettiği görülmektedir. Nitekim, Osmanlı sadrazamı El-hac Mehmed Paşa tarafından Villeneuve'ye verilen bir temessükte, Avusturya ile yapılan Belgrad Antlaşması gereğince Nemçe Eflak'ında yapılmış olan bazı yolların yıkımı ile ilgili olarak, Avusturya Kralı ile gerçekleştirilen müzakerede alınan kararlar bildirilmiştir. Buna göre alınan kararlar gereği bu yollar yıkılacak ve yenileri yapılmayacaktır¹⁹⁵. Antlaşmadan hemen sonra Fransa elçisi aracılığıyla Tersane-i Âmire'de verilen ziyafet sırasında antlaşmanın tasdiknamelerinin mübadelesi gerçekleştirildi¹⁹⁶. Bunun dışında Fransa elçisi Osmanlı Devleti ile Avusturya arasındaki antlaşmaya göre belirlenen yeni sınırların düzenlenmesi için de arabulucu oldu¹⁹⁷. Bu şekilde taraflar arasında yapılan yaklaşık 7 ay kadar süren sınır görüşmelerinden sonra 2

Moskov devletinde tanassur devlet-i aliyemde İslâma gelenlerden ma'ada işbu hayırlı olan sulh u salahın tasdiknâmesi ve reddinden sonra bi'l-cümle mevcut olan ve bundan sonra tahsil olunanlar bilâ-te'hir beha ve mübadele istisna ve azad olunub avdetleri hususunda murahasve me'zun olalar ve bu makule üseranın ulaklarını müş'ir müekked emr ü tenbihler iki tarafın memaliklerine ve şehirlerine şuyu' bulaki bilâ-te'hir ve su'übet emr ü tenbihleri icra oluna ve işbü mevadd akd olunduktan sonra sulh esnasında Moskov devletinden istirkak olunmuş üsera-yı Kırım ve Bucak ve Kuban ve Osmanlı ve tatar ve devlet-i aliyemin sair re'ayasında bulunduklarından bilâ beha olunalar binaen alâ zalik bu makule üseranın ulaki için Moskov devleti tarafından yol kâğıtlarıyla kendü hallerinde müür ve ubür iden adamlara bir dürlü teaddi olunmayub şer'-i şerife mugayir bu gune adamlara te'addi ve ziyân idenler var ise haklarından geline", BOA. A. DVNS. DVE. d. Rusya Ahidnâme Defteri, nr. 83/1, s. 84.

¹⁹² BOA. AE. SMHD. I. nr. 207/16402 (H. 12 Zilkade 1152/M. 10 Şubat 1740).

¹⁹³ BOA. C. HR. nr. 152/7564 (H. 19 Zilkade 1152/M. 17 Şubat 1740).

¹⁹⁴ BOA. TS. MA. e., nr. 801/14 (H. 19 Rebiülevvel 1143/M. 2 Ekim 1730).

¹⁹⁵ BOA. ADVNS. NMH. d. nr. 7, s. 569.

¹⁹⁶ Vakanüvis Mehmet Suphi Efendi, *a.g.e.*, s. 606-608.

¹⁹⁷ Zinkeisen, *a.g.e.*, s. 563; *Ebü Sehl Numan Efendi, Tedbîrât-ı Pesendide*, (Yay. Haz. Ali İbrahim Savaş), TTK. Yayınları, Ankara 1999, s. 22.

Mart 1741 yılında 4 maddelik bir sınır antlaşması imzalandı. Ardından Villeneuve'nin teminatı ile 1 Mayıs 1741'de yürürlüğe girdi¹⁹⁸.

Yine Osmanlı Devleti ile Rusya arasında imzalanan antlaşmanın 14. maddesinde¹⁹⁹ belirtilen karşılıklı elçi gönderilmesi esası gereğince elçilerin mübadele edilecekleri yerin tespiti, antlaşmanın arabulucusu olan Fransız elçisi ile Rusya'nın İstanbul maslahatgüzârı arasında yapılan görüşmelerin ardından belirlendi²⁰⁰. Ardından Rusya ile yapılan antlaşmanın tasdiknamesi de 12 Aralık 1739 yılında antlaşmanın arabulucusu olan Fransa elçisi aracılığıyla mübadele edildi²⁰¹. Rus Çariçesi Anna Belgrad Antlaşması ile belirlenen yeni Osmanlı-Rus hudutlarıyla ilgili tasdiknameyi Fransız elçisi Villeneuve aracılığıyla gönderdi²⁰².

Bu şekilde Osmanlı ülkesindeki 13 yıllık görevi sırasında yaptıkları ile iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişiminde oldukça etkili olan Villeneuve'nin görevi 9 Mart 1741 tarihinde sona erdi²⁰³. Elçinin yerine Fransa'nın İstanbul daimî elçiliğine Michel-Ange, Marki Castellane getirildi²⁰⁴. Villeneuve'nin başarılı İstanbul elçiliği Osmanlı yönetimi tarafından da takdir edilmiş olup, elçinin dönüşünde Fransa Kralı'na gönderilen mektupta Villeneuve'nin Rusya ve Avusturya ile olan savaşta arabuluculuğundan duyulan

¹⁹⁸ BOA. A. DVNS. NMH. d. nr. 8, s. 12-13; Zinkeisen, *a.g.e.*, s. 566-567; Ayrıca taraflar arasında belirlenen yeni sınırlar ile ilgili bk. Uğur Kurtaran, "Ottoman-Austria Border Determination Works And Newly Determined Borders According To The Treaty Of Belgrade Of 1739", *Belgrade 1521-1867*, (ed. Dragana Amedoski), Belgrade 2018, s.169-193.

¹⁹⁹ Bk. "Miyanede akd olunan sulh ü salah ve musafat ve mevalat istihkâm bulmak için tarafeynden münasib ve ta'yin olunan deftere iki devlet canibinden resm üzere büyük ilçiler gönderilüb ve hududlarda müsavat üzere mübadele ve kabul ve mükerrem olub sair büyük devlet ilçilerine muamele olundığı (?) mu 'amele oluna ve işbu ilçileri vesatetiyle dostluk izharı için taraf-ı hümayun-ı şehinşahaneme ve haşmetlü Moskov çasariçesine münasib olan hedaya tebliğ olunalar", BOA. A. DVNS. DVE. *Rusya Ahidname Defteri*, nr. 83/1, s. 86.

²⁰⁰ Sevinç, *a.g.e.*, s. 32-33.

²⁰¹ Vakanüvis Mehmet Suphi Efendi, *a.g.e.*, s. 606-608.

²⁰² Bk. "Der-devlet-i Âliyye'de mukim Markiz de Vilnõf nam Françe ilçisinin vesatati ile Moskof Çariçesi'nin hududa dair Asitane-i saadete tebliğ olunan tasdiknamenin tercümesidir", BOA. TS.MA. e., nr.716/44 (H. 28 Ramazan 1152/M. 29 Aralık 1739).

²⁰³ Bununla ilgili olarak Fransa Kralı tarafından I. Mahmud'a gönderilen mektupta Villeneuve'nin görev süresinin dolması sebebiyle elçiye geri dönmesi için müsaade verilmesi istendi, bk. "Rikab-ı hümayûn-ı şehriyariye Françe Padişahından gelen mektubun tercümesidir", BOA. ADVNS. NMH. d. nr. 7, s. 615.

²⁰⁴ Bununla ilgili olarak Fransa Karlı tarafından I. Mahmud'a gönderilen mektupta Villeneuve'nin Fransa'ya döndüğü ve onun yerine Castellan'ın getirildiği ve elçinin resmen tanınması istenmektedir, bk. "Rikab-ı hümayûn-ı şehriyariye Françe Padişahından gelen mektubun tercümesidir", BOA. ADVNS. NMH. d. nr. 7, s. 614.

memnuniyet ifade edilmiştir. Yine aynı mektupta Fransa'dan gelen yeni elçinin de mektuplarını takdim ettiği ve teşrifata nail olduğu belirtilmiştir²⁰⁵.

1728-1741 yılları arası görev yaptığı dönemde Avrupa Devletleri tarafından Bâbiâli ile girişilen bütün müzâkerelerin aynı zamanda “Ruhu ve rehberi olarak görülen” bu önemli diplomat 1747 yılında memleketi Marsilya'da öldü²⁰⁶.

Sonuç

XVI. yüzyılda başlayan Osmanlı-Fransız diplomatik ilişkilerinde taraflar arasındaki ilişkilerin gelişiminde karşılıklı olarak gönderilen elçilerin önemli katkıları oldu. Bu noktada araştırmada ele aldığımız Marquis Louis Sauveur de Villeneuve Fransa'nın İstanbul'a gönderdiği 34. dâimi elçi olup, büyükelçilik payesi ile 1728 yılında İstanbul'a gelen Villeneuve'nin 1741 yılına kadar 13 yıl bu görevde kaldığı tespit edilmiştir. Fransız elçisi İstanbul'da kaldığı bu süredeki faaliyetlerinin ilk yıllarında Osmanlı dış politikası ile yakından ilgilenmek suretiyle, Avrupa'da yaşanan gelişmeler hakkında Babiâli'yi bilgilendirerek, yönetimin güvenini kazandı. Ardından Babiâli üzerindeki bu etkisini kullanan Villeneuve, ülkesinin çıkarları gereğince 1736'da Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya savaş açmasında önemli rol oynadı. Ancak Fransız elçisi görevindeki en önemli rolünü 1739 yılında başlamasında etkili olduğu savaşın bitimindeki arabuluculuk vazifesi ile oynadı. Arabuluculuk faaliyetleri sırasında Belgrad'ta bulunan orduya gelen Fransız elçisinin tüm masrafları Osmanlı diplomasi anlayışı gereğince Babiâli tarafından karşılandı. Bu çerçevede elçiye tayinat ödemeleri adı altında harcırahlar verilirken, yine elçi ve maiyetinin iâşe, nakil vasıtaları ile ikamet giderleri karşılandı. Osmanlı Devleti bu harcamalar için genel elçi kabullerine uygun bir şekilde nakdî ve aynî ödeme yöntemlerine başvurdu. Bu noktada Villeneuve, Osmanlı Devleti'nin Karlofça Antlaşması ile ilk kez tanıştığı arabulucu devlet elçisi rolünü üstlenmiş oldu. Burada dikkat çeken ve makalenin temel problemlerinden birisini oluşturan ayrıntı ile ilgili bir takım bulgular da elde edildi. Buna göre Fransız elçisinin her ne kadar Babiâli'nin genel elçi kabullerindeki uygulamalara benzer şekilde arabuluculuk faaliyetleri sırasında tüm ihtiyaçları karşılanırsa da, aynı dönemde benzer amaçlar için faaliyet gösteren Avusturya elçisine göre daha iyi muamelelere tabi tutulduğudur. Nitekim elçiye yapılan ödemeler

²⁰⁵ Bk. “*Rikab-ı kartab-ı hazret-i şehriyariden hala França Padişahına şerefbağş-i südur olup elçisi ile gidecek name-i hümayûnun müsveddesidir*”, s. 616-617; Ayrıca yeni elçinin gelişi ve mektupları taksim etmesiyle ilgili olarak bk. Vakanüvis Mehmet Suphi Efendi, *a.g.e.*, s. 686-688.

²⁰⁶ Şişman, *a.g.t.*, s. 53.

kendisinden önce arabuluculuk için Babadağı'na gelen Avusturya elçisi Leopold von Talman'dan daha fazladır. Bu farklılığın sebebini Osmanlı Devleti ile Fransa arasındaki dostane münasebetler ile Habsburglar ile Babiâli arasındaki gergin ilişkilere bağlamak mümkündür. Yine bununla ilgili başka bir karşılaştırma da ise elçilerin statülerinden kaynaklanan unsurların da yapılan harcamaların miktarını etkilediği savını doğrulamaktadır. Nitekim antlaşmadan sonra fevkalâde (geçici surette) İstanbul'a gelen Avusturya ve Rus elçilerine, verilen tayinat ve hane kirası gibi ödemeler, İstanbul'da daimî elçi olarak görev yapan Villeneuve'ye verilenlerden daha fazladır. Bu tespitler makalenin başında belirtildiği üzere Osmanlı diplomasisinde elçilere yapılan uygulama ve harcamaların statik olmadığını gösteren ifadeleri destekler niteliktedir. Bu şekilde arabuluculuk vasfı nedeniyle Babiâli'de bir daimî elçiden farklı muameleler gören ve tüm ihtiyaçları karşılanan Villeneuve, Osmanlı Devleti ile Rusya ve Avusturya arasındaki 1736-1739 savaşındaki üstün temsil kabiliyeti sayesinde 1739 yılında Belgrad Antlaşması'nın imzalanmasını sağladı. Antlaşmanın imzalanmasındaki rolü Villeneuve'ye görev süresi bitinceye kadar büyük bir itibar kazandırdı. Bu çerçevede İstanbul'a döndükten sonra defalarca adına ziyafet tertip edilen Fransız elçisine gerek sadrazam, gerekse dönemin padişahı I. Mahmud tarafından kıymetli hediyeler ile hilatlar ve nakit paralar verildi. Fransız elçisinin bu başarılı faaliyetleri Fransa ile Osmanlı Devleti arasındaki ilişkilerin gelişimine de oldukça önemli katkılar sağladı. I. Mahmud arabuluculuk rolü karşılığında 1740 yılında verdiği kapitülasyonlar ile Fransa'ya tanınan ayrıcalıklar süresiz hale getirildi. Bu şekilde Fransa Villeneuve'nin başarılı temsil kabiliyeti sayesinde Osmanlı ülkesindeki en imtiyazlı devlet haline geldi. Ayrıca Villeneuve'nin görev süresi boyunca başarılı bir daimî elçi portresi çizdiğini söylemek mümkündür. Nitekim Fransız elçisi, İstanbul'da kaldığı 13 yıl boyunca diğer devletlerin daimî elçileri gibi kendi vatandaşları ve tüccarlarının haklarının korunması ile Fransız esirlerinin kurtarılması gibi konularda etkili politikalar geliştirdi. Yine Osmanlı dış politikası ile de yakından alakadar olan Villeneuve, Belgrad Antlaşması'nda üstlendiği arabuluculuk rolünü, Babiâli'nin diğer devletlerle de olan münasebetlerinde başarılı bir şekilde devam ettirdi. Bu çerçevede Fransız elçisinin arabuluculuğunda Osmanlı Devleti ile İsveç arasında bir savunma antlaşması imzalanırken, İspanya ile de bir ticaret antlaşması imzalandı.

Villeneuve'nin faaliyetleri ile ilgili son bulgumuz ise elçinin Belgrad Antlaşması sonrasında Osmanlı Devleti ile Avusturya ve Rusya arasında antlaşmanın uygulanması ile ilgili yaşanan gelişmelerde de etkili olduğu yönündedir. Bu çerçevede Fransız elçisinin taraflar arasındaki esirlerin

mübadelesi, elçi teatilerindeki mübadele yerlerinin tespiti ve sınırların tahdidi gibi konularda arabuluculuk rolünü devam ettirmek suretiyle, antlaşmanın uygulama aşamasında etkili olmuştur. Bu sayede Osmanlı Devleti ile Avusturya ve Rusya arasında 1739 yılında Belgrad Antlaşması ile sağlanan barış süreci 1768 ve 1787 yıllarına kadar devam etmiştir.

Son söz olarak, 1728-1741 yılları arasında İstanbul elçiliğinde bulunan Villeneuve'nin ülkesi adına oldukça başarılı diplomatik faaliyetler gerçekleştirdiği söylenebilir. Elçinin diplomatik faaliyetleri Osmanlı Devleti'nin çok zorlu bir süreçten önemli kazanımlar ile ayrılmasını sağlarken, Osmanlı Fransız ilişkilerini de yeni boyutlara taşımıştır. Villeneuve'nin bu diplomatik kabiliyeti gerek Osmanlı yönetimi, gerekse Fransız hükümeti tarafından taltif edilmiştir. Bu noktada 9 Mart 1741 yılında İstanbul'daki elçilik görevi sona eren Villeneuve, mevcut literatürde belirtilen şekliyle "Fransa'nın şark politikasının yönlendiricisi" "Babiâli ile olan görüşmelerin ruhu ve rehberi" ifadelerini fazlasıyla hak etmiştir.

Kaynaklar

A. Arşiv Kaynakları

1. T.C. Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

a.Name-i Hümâyûn Defterleri (BOA. ADVNS. NMH. d.)

nr. 1; 5; 7; 8.

b.Ahidnâme-i Hümâyûn Defterleri (BOA. A. DVNS. DVE. d.)

Nemçelü Ahidname Defteri, nr. 57/1.

Venedik Ahidname Defteri, nr. 16/4.

Rusya Ahidname Defteri, nr. 83/1.

İsveç Ahidname Defteri, nr. 49/1.

c. Mühimme Defterleri (BOA. A. DVNS. MHM. d.)

nr. 135.

d. Hatt-ı Hümâyûn Tasnifi (HH.)

nr. 3/87; 1427/58447; 1428/58456; 1428/58455; 1428/5845.

e. Cevdet Tasnifi (C)

e.1.Cevdet Bahriye (C. BH.)

nr. 221/10291.

Marquis Louis Sauveur de Villeneuve'nin İstanbul Elçiliği Ve Faaliyetleri

e.2.Cevdet Belediye (C. BLD.)

nr. 57/2850.

e.3.Cevdet Hariciye (C. HR.)

nr. 99/4945; 99/4941; 152/7564; 159/7943; 46/2262; 121/6019; 115/5710; 106/5260; 157/ 7844; 130/6467; 143/7103; 20/967; 142/7095; 159/7945; 139/ 6916; 56/2815; 146/ 7292; 59/2902; 78/3863; 157/7806; 139/ 6916; 142/7097; 143/7103; 148/7366; 146/ 7292; nr. 94/4667; 127/6318; 72/3555; 97/4824.

f. Ali Emiri Tasnifi (AE.)

I. Mahmud (SMHD. I.)

nr. 213/16795; 223/17707; 207/16402; 168/12804; 264/21404; 132/12959; 214/20700; 2/133; 11/719; 211/ 16652.

g. İbnü'l-Emin Tasnifi (İE.)

g.1. İbnü'l-Emin Hariciye (İE. HR.)

nr. 9/938; 17/1580; 17/1581; 17/1582.

h. Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrak (TS.MA. e.)

nr. 1158/74; 760/4; 716/44; 801/14; 472/34; 760/7; 757/106; 453/17

ı. Kâmil Kepeci Tanifi (KK)

nr. 53.

B. Diğer Kaynaklar

Açıkgöz, Fatma Ünyay, “XVII. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Hediye Ve Hediyeleşme”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Basılmamış Doktora Tezi*, Ankara 2012.

Akıncı, Gündüz, *Türk-Fransız Kültür İlişkileri (1071-1859)*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 1973.

Baysun, Cavid, “Ahmed Paşa (Humbaracı)”, *İA.*, C. I, MEB. Yayınları, İstanbul 1989, s. 199.

Baysun, M. Cavid, “Belgrad”, *İA.* C. II. MEB. Yayınları, Eskişehir 1979, s. 475-480.

Bozkurt, Nebi, “Eman”, *DİA.*, C. 11, *Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları*, İstanbul 1995, s. 75-77.

Can, Mustafa, *Sultanın Kapısında: Kudret-Heybet-Adalet (Osmanlı Devleti'nde Yabancı Elçiler)*, Gazi Kitabevi, Ankara 2019.

Can, Mustafa, "Osmanlı Devleti'nde Özbek (Buhara) Elçilerinin Ağırbaşlı ve Huzura Kabulleri", *Yitik Hafızanın Peşinde Buhara Komuşmaları*, (ed. Mehmet Dursun Erdem vd.), Pruva Yayınları, Ankara 2019, s. 219-247.

Danişmend, İsmail Hami, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, C. IV, Güven Yayınları, İstanbul 1971.

Demir, Uğur, *Osmanlı Hizmetinde Bir Mühtedi Humbaracı Ahmed Paşa (1675-1747)*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2015

Dingeç, Emine, "18. Yüzyılın İkinci Yarısında Saray Atlarının Binit Takımları" *U. Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl: 12, S. 20, 2011/1, s. 1-20.

Dukakin-zâde Feridun, *1736-1739 Türk Avusturya Rus Seferi*, Askeri Matbaa, İstanbul 1278.

Emecen, Feridun, "Süleyman I", *DİA*. C. 38, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2010, s.62-74.

Erbakan, Cevad, *1736-1739 Türk-Avusturya Rus Seferi*, Askeri Matbaa, İstanbul 1938

Erim, Nihat, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasî Tarih Metinleri*, C. I, TTK. Yayınları, Ankara 1953.

Genç, Nermin "Fransa Ahkâm Defteri (1634-1666)", Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul 2014.

Hitzel, Frederic, "Diplomatik Armağanlar: Osmanlı İmparatorluğu İle Batı Avrupa Ülkeleri Arasında Modern Çağda Yapılan Kültürel Değiş Tokuş", *Harp ve Sulh Avrupa ve Osmanlılar*, (ed. Dejanirah Couto), (çev. Şirin Tekeli), Kitap Yayınevi, İstanbul 2010, s.243-257.

İnalçık, Halil, "İmtiyazat", *DİA*. C. 22, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2000, s. 245-252.

İpşirli, Mehmet, "Elçi", *DİA*. C. XI, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1995, s. 3-15.

İpşirli, Mehmet, "Osmanlı Devleti'nde "Eman Sistemi", *Çağdaş Türk Diplomasisinde 200 Yıllık Süreç, Ankara 15-17 Ekim 1997*, TTK. Yayınları, Ankara 1997, s. 3-13.

İşbilir, Ömer, "Mekkâre", *DİA*. C. 28, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2003, s. 554.

Jensen, De Lamar, "The Ottoman Turks in Sixteenth Century French Diplomacy", *The Sixteenth Century Journal*, Vol. 16, No. 4 (Winter, 1985), pp. 451-470.

Marquis Louis Sauveur de Villeneuve'nin İstanbul Elçiliği Ve Faaliyetleri

Jorga, Nicalae, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, C. I, IV, (çev. Nilüfer Epçeli), (çev. Kontrol: Kemal Beydilli), (ed. Erhan Afyoncu), Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2005.

Kallek, Cengiz, “Çeki”, *DİA*. C. 8, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1993, s. 251.

Karagöz, Hakan, “1737-1739 Osmanlı-Avusturya Harbi ve Belgrad’ın Geri Alınması”, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Basılmamış Doktora Tezi*, Isparta 2008.

Karagöz, Hakan, “Belgrad-ı Dârü’l-Cihâd’da Osmanlı Hâkimiyetinin Yeniden Tesisi (1739)”, *Güney-Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, Yıl: 2018-1, S. 33, s.183-205.

Karal, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi (Karlofça Anlaşmasından XVIII. Yüzyılın Sonlarına Kadar)*, C. V, 6. Baskı, Türk Tarihi Kurumu Yayınları, Ankara 1988

Kazıyev, Shapi, “Ekonomik Çekişmenin Neticesi Olarak Türk-Rus Savaşları”, *Osmanlı*, (ed. Güler Eren), C. I, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s.550-555.

Kolçak, Özgür, “XVII. Yüzyıl Osmanlı-Habsburg Diploması Tarihine Bir Katkı: 1664 Vasvar Antlaşması’nın Tasdik Sürecine Dair Yeni Bulgular”, *Divân. Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, 22/43, 2017, s.25-88.

Köhbach, Markus, “Die diplomatischen Beziehungen zwischen Österreich und dem osmanischen Reich”, *Osmanlı Araştırmaları*, C.IV, (ed. Halil İnalcık vd.), İstanbul 1984, s.236-260.

Köse, Osman, “XVIII. Yüzyılda Osmanlı-Rus Münasebetleri”, *Osmanlı*, C. I, (ed. Güler Eren), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s. 536-549.

Kurat, Akdes Nimet, *Türkiye Ve Rusya*, TTK. Yayınları, Ankara 1990.

Kurtaran, Uğur “Sultan I. Mahmud Döneminde Avrupalı Devletler İle Yapılan Ticaret Antlaşmaları İle Verilen Ticari İmtiyazlara Dair Değerlendirmeler”, *OTAM*, (Mart 2017), s.219-256.

Kurtaran, Uğur, “Karlofça Antlaşması’ndan Sonra İstanbul’a Gelen Yabancı Elçilerin Ağırılanması Ve Yapılan Harcamalar”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. 37/S. 63, 2018, s. 331-370.

Kurtaran, Uğur, “Sultan Birinci Mahmud Dönemi Osmanlı-Rus Siyasi İlişkileri (3 belge ile birlikte)”, *Bellekten*, C. LXXIX, S. 285, Ankara 2015, s. 489-612.

Kurtaran, Uğur, “Sultan Birinci Mahmud’un Rusya’ya Verdiği 1739 Tarihli Ahidnamenin Diplomatik Açından Tahlili”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, S. XXIX/1, 2014, s. 213-232.

Kurtaran, Uğur, *Sultan Birinci Mahmud (1730-1754)*, Altınordu Yayınları, Ankara 2018.

Külbilge, İlker, “18. Yüzyılın İlk Yarısında Osmanlı-İran Siyasi İlişkileri (1703-1747)”, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Basılmamış Doktora Tezi*, İzmir 2010

Kütükoğlu, Mübahat S., “XVIII. Yüzyılda Osmanlı Devleti’nde Elçilerin Ağırlanması”, *Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi*, Prof. Dr. Ercüment Kuran’a Armağan, Yıl: 1989, XXVII/1-2, Ankara, s. 199-231.

Mansuroğlu, Mecdud, “Elçi”, *İA. C. IV*, MEB. Yayınları, İstanbul 1988, s. 231.

Mustafa Hattî Efendi, *Viyana Sefâretnâmesi* (haz. Ali İbrahim Savaş), TTK. Yayınları, Ankara 1999.

Özcan, Abdülkadir, “Humbaracı Ahmed Paşa”, *DİA. C. XVIII*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2006, s. 551-553.

Özcan, Abdülkadir, “Karlofça Antlaşması”, *DİA. C. 24*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2001, s.504-507.

Özcan, Abdülkadir, “Mahmud I”, *DİA. C. XXVII*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2003, s.348-352.

Özcan, Azmi, “Fransa, Tarih”, *DİA. C. 13*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1996, s. 178-181.

Özcan, Azmi, “İngiltere”, *DİA. C. 22*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2000, s. 302-307.

Özkan, Selim Hilmi, “XVII. Yüzyılın Sonlarında Hıristiyan Birliği Projesi ve Osmanlı Fransız İlişkileri”, *SDÜ. Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S. 19, Mayıs 2009, s.61-72.

Raşid Mehmed Efendi-Çelebizade İsmail Âsım Efendi, *Târîh-i Râşid ve Zeyli*, C. III, (Haz. Abdülkadir Özcan vd.), İstanbul: Klasik Yayınları.

Purgstall, Baron Joseph Von Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C. 7-8-10 (Yay. Haz. Mümin Çevik), Milliyet Yayınları, İstanbul 2010.

Roider, Karl A., “The Perils of Eighteenth-Century Peacemaking: Austria and the Treaty of Belgrade, 1739”, *Central European History*, Vol. 5, No. 3 (Sep., 1972), pp. 195-207.

Sak, İzzet, “1736-1741 Yılları Arasında İstanbul’a Gelen İran Elçilerinin Bazı Masrafları”, *Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, (Yıl. 2006), S. 16, s. 117-161.

Sander, Oral, *Siyasi Tarih, İlkçağlardan 1918’e*, İmge Yayınları, İstanbul 2000.

Savaş, Ali İbrahim, “Osmanlı Devleti İle Habsburglar Arasındaki Diplomatik İlişkiler”, *Türkler*, C. 9, (ed. Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 555-566.

Savaş, Ali İbrahim, *Osmanlı Diplomasisi*, 3 F Yayınları, İstanbul 2007.

Marquis Louis Sauveur de Villeneuve'nin İstanbul Elçiliği Ve Faaliyetleri

Sertoğlu, Mithat, *Mufassal Osmanlı Tarihi Resimli Haritalı*, C. V, TTK. Yayınlar, Ankara 2011.

Sevinç, Tahir, “Osmanlı-Fransız İlişkileri Ve Mehmet Said Paşa'nın Paris Sefareti (1739-1742)”, *SDÜ. Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 28, 2013, s.117-132.

Sevinç, Tahir, *Emni Mehmed Paşa Ve Canibi Ali Paşa'nın Rusya ve Avusturya'ya Sefaret Hazırlık Ve Yolculukları (1739-1741)*, (Osmanlı Arşiv Kaynaklarına Göre), Gece Akademi, Ankara 2019.

Soysal, İsmail, “Türk-Fransız Diploması Münasebetlerinin İlk Devresi”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S. III/5-6, (1951-52'den ayrı basım), İstanbul 1953, s. 63-94.

Soysal, İsmail, “Türk-Fransız İlişkileri”, *DİA*. C. 13, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1996, s. 181-184.

Süslü, Azmi, “Osmanlı-Fransız Diplomatik İlişkileri 1798-1807”, *Belleten*, C. XLVII, S. 185, Yıl: 1983 Ocak, s. 259-279.

Şahin, Hasan, “Doğu Sorunu Çerçevesinde Osmanlı-Fransız İlişkileri (Başlangıcından Paris Barışı'na (1856)”, *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 40, Erzurum 2009, s. 277-315.

Şemdanizâde Fındıklılı Süleyman Efendi, *Mür'it-i Tevârih*, C. I, (Yay. M. Münir Aktepe), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1976.

Şimşek, Eyyub, “Osmanlı-Fransız Diplomatik İlişkileri ve Kırım Savaşı (1853-1856)”, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Basılmamış Doktora Tezi*, Trabzon 2013.

Şişman, Ayşin, “1702-1708 Tarihleri Arasında Türk Fransız İlişkilerinde Konsolos Arzları ve Bunlara Ait Hükümler”, *Belleten*, LXIII/237, Ankara 1999, s. 509-557.

Şişman, Ayşin, “Osmanlı-Fransız İlişkileri 1740-1789 (Arzlarına Göre)”, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Doktora Tezi*, Afyonkarahisar 2011.

Topaktaş, Hacer, “Osmanlı Diplomasisinde “Tayinat Sisteminin Uygulanışı ve Kaldırılışı (1794) Üzerine Bazı Tespitler”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, C. 10 S. 1, 2015, s.31-49.

Topaktaş, Hacer, “Osmanlı'da Elçileri Ağrlamak: Prusya Elçileri Örneğinde Tayinat Uygulamaları”, *Avrupa Tarihinde Türk Eli, Gümeç Karamuk Armağanı*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara 2017, s. 271-289.

Turan, Şerafettin, “1560 Tarihinde Anadolu'da Yiyecek Maddeleri Fiyatlarını Gösteren Bir İran Elçilik Hey'eti Masraf Defteri”, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, C. XXII, S.1-2, Ankara 1964 s. 273-294.

Murat Uluskan, “Osmanlı Diplomatik Hediye Geleneğine Bir Örnek: Avusturya İmparatoruna Gönderilen Hediyeler ve Bunların Temini (1665-1669), *Hediye Kitabı*, (Ed. Emine Gürsoy Naskali-Aylin Koç), İstanbul 2007, s. 72-82.

Unat, Faik Reşit, *Osmanlı Sefirleri ve Sefaretnameleri* (Yay. Haz. Bekir Sıtkı Baykal), TTK. Yayınları Ankara 1987, s. 14.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, TTK. Yayınları, Ankara 1988.

Vakanüvis Mehmet Suphi Efendi, *Suphi Tarihi*, (haz. Mesut Aydınar), Kitabevi Yayınları, İstanbul 2007, s. 299-300.

Vandal, Albert, *Une Ambassade Française en Orient sous Louis XV. La Mission du Marquis de Villeneuve 1728-1741*, Paris 1887.

Yalçınkaya, Mehmet Alaaddin, “Bir Avrupa Diploması Merkezi Olarak İstanbul 1792-1798 Dönemi İngiliz Kaynaklarına Göre”, *Osmanlı*, C. I, (ed. Güler Eren), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s. 660-675.

Yalçınkaya, Mehmet Alaaddin, “XVIII. Yüzyıl: İslahat, Değişim ve Diploması Dönemi (1703-1789)”, *Türkler*, C. 12, (ed. Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.470-502.

Yeşil, Fatih, “Bir Fransız Maceraperestinin Savaş Ve Diplomasıye Dair Görüşleri: Humbaracı Ahmed Paşa'nın (Kont Alexander Bonneval) Lâyihaları”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 2011, Güz (15), s. 205-228.

Yıldırım, İbrahim, *Osmanlı Devleti'nde Elçi Kabulleri*, Kitap Yayınları, İstanbul 2014.

Zamolo, Divna Djuric, “Belgrad”, *DİA*. C. 5, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1992, s. 407-409.

Zinkeisen, Johann Wilhelm, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi (1669-1774)*, C. 5, (çev. Nilüfer Epçeli), (çev. Kontrol: Kemal Beydilli),(ed. Erhan Afyoncu), Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2011.

c. İnternet Kaynakları

https://fr.wikipedia.org/wiki/Louis_Sauveur_de_Villeneuve